

15⁶⁶¹

We. 8438.

Books, on Palau
very rare.

2

each 3,

91000.

We 8438

TRACTA=

tus de duabus Sarmatiis Asi/
ana et Europiana et de
contentis in eis.

Reuerendissimo patri et dño dño Stanislao
Zursoni: Antistiti Olomuncensi, Mathias de Diechow artium et
medicīe doctor: canonicus Craconien. pro sui exilitate famulatum
perpetuū cū orationibus: et celestis glorie fructione perhennem.

Dignissime presul: plures scriptorū orbe terrarū lucubrati-
onibus suis et elucidationibus exararunt. Sarmati-
as vero tanq̃ incognitas preteruerti dimiserunt. Qui
aut aliquicquid de ipsis posteris scriptis carminibusue
relinquere curarunt: indistincte et antiquitate premen-
te: tanq̃ in media nocte: obscurare dixerunt. Et quod intolerabilius
est: multa ficta et fabulas inextricabiles nusq̃ adaptandas super ad-
diderunt. Quemadmodū est q̃ ultra Sarmatiā ad oceanū septen-
trionale: essent campi elisi: aīra temperatissima: vita placidissima
et perpetua: omni amenitate plena: at ubi multorū seculorū decursu:
senium tediosum incolis displiceret: et ripis in oceanū sese deciperet
sponte submersuri tepidū confecte senectutis sic euasuri. Preterea po-
suerunt illic terre nascentia ambrosia: succo p̃conici et odore suauis:
incolas tanq̃ in paradiso confortantia: et aurum quod letificat cor
hominis sine numero et mensura inuentū iri: griffones aues horri-
das et rapaces: homines cum equis exacerbantes atq̃ in aera leuan-
tes et deferentes: aurum effodi atq̃ asportari prohibētes. Et ampli-
us aiunt illic astra solan lunam et ceteras stellas: perpetuo girātes
et lucentes: dies temperatissimas ac voluptuosissimas conficere: q̃d
in toto confictum est: et in rei veritate illic aut alibi nequaquā repertū
ponunt et moderni frapatores thartarorū gentem terribilem in cam-
pis sarmatie asiaticae degentē fore euiternā: a seculis in hanc diem in
scithia persistentē. Cum tamen sit gens noua et aduenticia: a parti-
bus orientis sedibus mutatis: paulopulus tracentis annis in sarma-
tiam asiē ingressa: et antea non cognita: prout in initio huius tracta-
tus dicam. Sed et montes alanos hiperboreos et ripheos in orbe
terrarū nominatissimos: in illis regionibus septentrionis affirma-
uerunt: et ex eis non minus famosa erupisse flumina. Per Cosmo-
graphos et vates celebres scripta atq̃ decantata. Tanaim: boristhe-
nem maiore et minore: volhamq̃ maximū fluminum declararunt:
quod cum aliē sit a vero: non absre experientia docente que est
magistra dicibilis: confutandū et reijciendū est: tanq̃ prophanum
inexperteq̃ promulgatū. Scimus quidē et visu cognoscimus p̃fata
flumina tria (magna siquidē) Boristhenē: tanaim: et volham: ex
Moskoua oriri et defluere: minore vero Boristhenē quem Aristot-
eles diabolisthenem appellat: ex russia superiori cepisse: et in maio-

rem boristhenem decurrere et ei cōmisceri. Montes aut hiperboreos
ripheos: et alanos nūcupatos: illic non existere certo certius scimus
et videmus: et iam predictos fluitos: ex terra plana consurrexisse ac
emersisse conspiciamus. Quare ut hec et complura alia in sarmatijs
contenta: tue doctissime presul amplitudini: vera veraciter enarra-
rem: subsequente tractatū de duabus sarmatijs ab antiquioribus
minus cognitīs nominibus: quibus temporib⁹ nostris nominan-
tur: tibi domino et patrono meo sanper colendissimo: scribere bre-
uissimū: ut res expostulabit: ad incitandū alios: qui maiora none-
runt: et elegantiori stilo scribere facile poterunt curabo. Utq̃ sicut
plaga meridionalis cum gentibus adiacentibus oceano: vsq̃ ad in-
diam: per regem portugaliē patefacta est. Sic plaga septentriona-
lis: cum gentibus oceano septentrionis imminetibus: et versus
orientem spectantibus: per militiam et bella regis polonie aperta:
mundo pateat et clarescat. Vale decus meū: presul dignissime.

Tractatus primus

quarum portarum tecta deaurata et splendida: habuit et usque nunc habet Metropolitani de ritu Ruthenorum seu grecorum plurimis voladiciis et episcopis a Danubio per Moldavia valachia russia et moskonia presidente: in Kionia iam post destructionem non residente. Habuit insuper ecclesias supra tricentas ornatissimas: quarum aliquae in campis inter vepres et arbusta in hanc diem permanet et stat de solate pro latibulis ferarum: ex quibus hinc ecclesie videlicet s. Marie et s. Michaelis aliquas laminas tecti adhuc tenet deauratas: quas thartari predatum venientes et insipientes Altum bassina vocant: altum bassina. i. aureum caput habentes: quod parte tecti deaurati habent. Hac vero tempestate in monte ubi olim castrum Kionien stabat Lithuani dunt illius loci: fortalicium amplum de roboribus et lignis extruxerunt et tenent. Itaque tota Russia cum sua metropoli et Podolia omni quaque pessundata. Bathus thartarorum imperator volens Hungariam ingredi: misit ducem Petam nomine: cum magno exercitu vastandum Polonia. Aiuunt Poloni Bathum regem thartarorum poloniam Slesia Moravia vastasse. Verior tamen historia eorum: sic et cronica hungarorum referunt Bathum non fuisse in Polonia sed duces ipsius: qui truncatis tyrannis et principibus ruthenorum: receptaque preda in opidum Lublin et Zauicholt: vicinorum eorum: reducerunt eam in Russia: festinanterque redeuntes: expugnaverunt Sandomiria cum castro. Illucque occiderunt abbatem pokrovnien cum fratribus eius et magnam numerum utriusque sexus nobilium et ignobilium viros ac matronarum: ad preseruandum vitam sandomirie collectorum. Inde exeuntes per Wislicam in Skarbimiriam venerunt et reuertebantur predam deducturi in russiam. Dumque statim tenerent ad flumini carnai: apud villam que maior thursko vocatur: irruit in eos Vlodimirus Cracouien palatinus cum militibus Cracouensibus. Vbi inter pugnandum ois captiuorum multitudo diffugiens: in propinquas silvas se recepit: superati tamen sunt pauci a multis. Vlodimirus palatinus Cracouien cum suis a thartariis: verum strage suorum percussus thartari per silvam Stremech in russiam recesserunt et in supplementum accersitis plurimis thartariis cum fremitu et ira in Polonia redierunt: et quia maximam exercitum habuerunt ad Sandomiria peruenientes bifariam diuiserunt eum: minoremque exercitum in Lancitia Siradia et Kuiaua destinaverunt cum principe Ladano quem Poloni Laydanum nuncupant: qui nullo obice apparente vastarunt crudelissime illos districtus cedebus atque igne. Maior autem exercitus thartarorum cuius ductor fuit petra thartarorum princeps versus Cracouiam iuit: oem oram transiit propinquam cede et incendio pervastans. Occurrunt ergo ei in villa

Libri primi

Chmelik prope opidum Siolow: Vlodimirus palatinus: clemens castellanus Cracouien Pacoslavus palatinus Jacobus raciboronic castellanus sandomirien cum nobilibus et militibus Cracouien et Sandomirien. Et facto consilio cum una turma thartarorum ipsaque attrita: pedem refereret ad alteram prestantiorem turmam sese diuertente poloni certamine priori fessi pauci a plurimis aduerso pectore positi si ceciderunt: reliqui vero in fugam conuersi per itinera nota euaserunt. Ceciderunt in eo consilio desiderati Cristinus sulcouic de nyeduo: nicolaus vitouic: albertus stampotic: Zemeta: Grambina sulislaus: milites strenui et alij plures validi. Ex quorum strage tantus paucorum irrepit ut alij in alias regiones fugerent: agrestes vero cum pigrioribus et pecoribus in paludes et silvas et in inuia se cederent. Sed et Boleslaus pudicus dux Cracouie et Sandomirie cum Brzimislaua matre et Kinga piuge sua primam versus Hungariam in castrum penini de prope opidum Sandes postea vero in morauia ad monasterium cisterciensem effugit. Thartari autem post cladem apud Chmelik peractam. Cracouiam in die cinerum venerunt: et eam vacuam hominibus inuenientes (omnes siquidem in abdita diffugerant) in ecclesias et domos incendio seuerunt. Ecclesiam vero sancti andree tunc extra muros Cracouien et tante vallantes oppugnabant: expugnare tamen non valuerunt quam pluribus polonis magna vi et fortitudine se et sua illic defendentibus irritum cepto recesserunt et in Vratislaviam perrexerunt: quam similiter ut Cracouiam desertam habitatoribus: sed et plaga tam habitationibus reperientes (cives etenim vratislaviensium pauore pesternati: fere omnibus relictis: preciosioribus dumtaxat festine rapta fuga inierunt: quod gentes ducis Henrici de arce videntes descendunt et opes cum victualibus in arcem inducentes urbem cum tectis eius flammis exusserunt: et thartari in urbe nil reperiētes) castrum valarunt: et post aliquot dies obsidione soluentes (ut aiunt orationibus et lacrimis Cellai prioris ordinis predicatorum et fratrum eius in castrum admissorum depulsi) recesserunt. Interque feriis sancta pasce thartari qui Kuiaua vastauerunt superuenientibus simul iuncti in legnizam profecti sunt. Dux etenim Henricus sanctus sancte beatus filius per illud tempus ibi collegerat gentes et armigeros: tam nobiles quam agrestes maioris Polonie et Slesie. Advenērunt et principes cum suis militibus Myeslaus Kazimirides dux Opoliensis: Boleslaus filius Depoldi marchionis moravie expulsi: qui Sepiolka cognominatus est: et Pompo de Mosterno magister cruciferorum de Prussia cum fratribus sui ordinis: insuper et cruce signati plures. Quique opido Legnice duceret agmina et ea obequitaret: lapis de sum-

Tractatus primus

mitate ecclesie beate Marie decidit: parūq; absuit qñ caput ducis Henrici non dirupit: qđ reuera insautū omen fuit. Suburbana itaq; opidi Legnicen ptergressus: quatuor acies instruxit et ordinavit. Primā de cruce signatis voluntarijs et de aurifossoribus opidi goltberki alijsq; pegrinis militibus hāc Boleslaus syepiolka filius marchionis morauie ducebat. Altera acies fuit militū cracoui en et maioris Polonie hanc Sulislau frater Blodimiri olim palatini Cracoui en circa chmyelik occisi ductitauit. Tertiā acie gubernauit Wyeclaus dux opolien i qua erāt milites opolien i et pompo magister prussie cū fratrib; et militia sua. Quartā acie ipsemet dux henricus ex pstitiorib; militib; Slesie et maioris polonie ac pscio pdu tis militib; rexit. Totidē erāt thartaroz agmina: sed robore et frequentia pagnatorz pstitiora: ita ut vnū agmen eoz oia polonoz agmina excederet. In cāpo igit qui bonus campus dicit: porrecto et in oēs ptes lato vterq; exercit; qnto idus aprilis: alias feria scda post octauas pasce puenit. Primūq; cruce signatorz et aurifossor; exercitus cū thartaris magno impetu pgressus: velut tenere aristea grandine pcellera sagittis thartaricis obtritus est. Deinde duo agmina sub gubernatiōe Sulislai militis et Wyeclai ducis Spolien en pstitia: pugnare cū tribus thartaroz agminibus ingressi validam in thartaris stragē eiderūt: ita ut pedē referrent et fugam inirent. Quidā aut celerrimo cursu circa vtrūq; exercitū discurrens terribili voce clamauit: Byegayce byegayce: quod sonat: fugite fugite. Polonis terrorē incuties. Quā vocē Wyeclaus dux Spolien audiens: deserto prelio fugit et secū magnā partē militū traxit. Quod videns dux Henricus ingemiscens dixit: Hōse se nam italo i. pei et moleste nobis accidit. Inducensq; suā quartā aciem fortissimoz militū: tres acies thartaroz a duabus aciebus Polonoz dissectas prostrauit et in fugam conuertit. Quarta aut acies thartaroz et maior omniū cum suo duce Peta superueniens: horribili impetu bellum intulit: et bellum acerrimū inter vtrosq; durauit: magnaq; ex parte thartaris cesis et in fugam spectantibus: quidam thartarozū verillifer valde magnum ferens vexillum: in quo chi littera greca depicta erat: talis X et in summitate hastilis imago teterrimi et nigerissimi coloris cum barba prolixa: cepit incantando fortiter caput imaginis quatere. Ex quo illico fumus et nebula horrendi et intolerabilis fetoris in Polonos diffusa est ut pene exanimati et inualidi ad bellum redderentur. Clamore itaque horrendo crenato in Polonos Thartaricis exercitus conuersus: acies eorū que interm integre erant dirupit et eas magna strage affecit.

Libri primi

In qua dux Boleslaus filius marchionis Morauie dictus syepiolka: et pompo magister cruciferor de prussia cū multis insignibus militibus necati sunt. Dux vero henricus corona a thartaris circūfusus est ut a tergo et fronte cederet: iamq; ad extremū circa eū non nisi quatuor milites versabant. Sulislau frater olim Blodimiri palatini Cracoui en. Clemens palatinus Błogoui en. Conradus konrathouic et Joannes iwanouic: qui quanta potuerunt vi et conatu principē Henricum ex prelio concentes: ad fugiendū disponebant: sed ducis equus cunctatus subsistebat: thartari igit velo ci cursu consecutum cum tribus prefatis militibus: quarto Joanne iwanouic ab eis segregato vallauerūt: cum quibus aliquanto tempore decertabat. Joannes vero iwanouic equū recentē a Rosaf lao aulico ducali receptū: penetratis hostiū cuneis duci adminit; ra uit. Quo ascenso dux sequebat Joannē iwanouic: viam per medi os hostes ei parantem. Ipsoq; in cursu vulnerato et euadente dux Henricus intercipitur: et tertio circūvallat: dumq; audacissime contra thartaros dimicaret: et manu sinistra elata thartarū sibi obuiū feriret: ab altero thartaro lancea sub ascella transfixus: ex equo demisso beachio moribundus defluxit quem thartari ingenti strepitu inconditaz vocum facto capiunt: et extra locū certaminis quantū esset geminatus baliste iactus pertractum: framcea caput abscederunt: corpusq; insignibus omnibus despoliatū nudum reliquerūt. Occisa est in eo prelio multitudo nobiliū Polonie: inter quos clari et insignes fuerunt Sulislau frater Blodimiri palatini Cracoui en. Clemens palatinus Błogoui en. Conradus konrathouic. Stephanus de Virbna et Andreas filius eius. Clemens filius Andree de Pelgnica. Thomas pyotrkonic. Petrus kulla et ceteri. Corp; ducis Henrici post eadē in sexto digito sinistri pedis vic; cognitū: et reperiū per Annam coniugē eius in medio chori ecclesie sancti Jacobi apud fratres minores Bratislauiē sepultū est. Pomponis vero magistri prussie et militū insignior supra expressor: in eodē monasterio s. Jacobi Bratislauiē corpora tumulata sunt. Boleslai aut filij marchionis morauie funus in Lubens in choro conuersor hūmatū est super cetera corpora fidelū in loco prelii sepulta. Ecclesia in hanc diē durans constructa est. Maxima victoria de duce Henrico et Polonis thartari potiti: lectis spolijs vnicuiq; interceptoz vnam auriculā abscederunt: et nonē saccos grandes ad sciendū numerunt occisorz repleuerunt. Ducis aut Henrici capite in longiori hasta erecto ad castrū Legnica: Opidum enim metu thartaroz exastū fuerat applicuerūt. Mandantes ut duce eorum occisor: castrū

uxillum

Tractatus primus

eis aperirent. Castrensibus convenienter respondentibus: q̄ pro vno duce occiso plures duces filios occisi haberent. Illi vero circa Legniz vastatis & incensis villis: in Othmuchow se receperunt vbi quindecim diebus statim continuando: omnem regionem per circuitū vastauerunt. Exinde Ratiborich oram aduenientes in Bolefisko octo diebus cōmorati in Moravia secesserunt: & Venceslao rege Bohemie in castris se continente: cum plusq̄ vno mense incendijs & cedibus vastauerunt: ab Olomunc septimis castris in Hungariam peruenerunt: & maiori horde ipsius Bathi que Hungaria intrauerat sese consociauerunt.

Capitulum quartū de cruenta vastatione Hungarie per Bathi imperatorem Thartarorum.

Bathi vastata ad nihilū redacta Russia. Hungaria cum quinquies centum milibus ingredi cōtendebat reuerentē ergo inter montes Sarmaticos: & in clausa dēcta Russia introitū prohibentē. Comitem palatinum Hungarie a Bela quarto rege hungarie cū gentibus missum prestatū Bathi obtulit & expugnauit: festinanterq̄ exiens ad opida & villas ad Ticia flumiū qui vulgariter Tisa appellat: & montibus Sarmaticis versus meridiē in Danubiū fluentē peruenit. Ex inde gentes thartaroz excurrentes. Vicia cum sua cathedra ecclesia vastauerunt & incenderunt. Ad post quoq̄ vbi rex Bela quartus exercitū p̄tra thartaros colligebat ibant & redibant: aliquando appropinquando: nōnunquam vero fugiendo: prout est mos pugnandi thartaris. Cumq̄ copiosum exercitū: tam ex nobilibus q̄ spiritualibus rex Bela cōadunauerat: aduersus thartaros procedēs ad flumiū Ticiā applicuit & castra metatus est: adhibitaq̄ custodia mille armatoz ad pontē: putabat thartaros non transire flumiū: qm̄ altus est: limosus multū & impermeabilis: thartari autē qui multis maiores fluuios transierant inuento vado Ticiā in nocte transitarunt: & in auroz exercitū Hungaroz cum Bela rege eoz vndiq̄ circūcederūt: missisq̄ densis & quasi infinitis sagittis (velut cū grando nebulosus ac densus cū fragore descendit) hungaros perturbauerunt: multos occidendo plurimos vero vulnerando. Hungari ergo velut impreparati & absq̄ ordine p̄trauenientes cadebant. Quod alij videntes: meticolosi clam discederāt & fugiebant: thartari vero tanq̄ astuti: sinebāt eos per incosū suū trāsire. Vnde Colomanus frater regis: sic & rex Bela quartus tanq̄ igno-

Libri primi

ti euaserunt. Reliquos vero p̄clusos thartari crudelissime ad vniū necauerūt. Inter quos spirituales maiores ceciderunt: Mathias Strigoniensis archiepiscopus: Vgolinus Colocen archiep̄s. Georgius eps Iaurien. Reynaldus eps Trāsiluanen. & eccle Vistriensis eps. Nicolaus Sabiniens prepositus vicecancellarius regis. Eradino archidiaconus Bachiensis: magister Albertus Strigoniens archidiaconus. De alijs autē secularibus nobilibus & ignobilibus fere infiniti occisi sunt: & qui fugerant p̄secuti in vijs necati iacuerūt. In pest etiā multi plebani collecti in ore gladii superuenientibus thartaris perierūt. Rex autē Bela q̄rtus p̄pere fugit ad metas Austrie: vbi captus & detentus fuit p̄ ducē austrie: tandē dimissus ad reginā pingē suā pueniēs: secessit i Slauoniā illic vsq̄ ad p̄secutionē Ladā cōmoratus: Vastata itaq̄ Hungaria ex vna pte Danubij: in hieme prima gelato Danubio in partē alterā p̄strauerūt & sedes inē Iaurinū & Strigoniā fixerūt: vbi in hanc diē fosse & tumuli habitaculis eoz cernunt. Ex quo loco p̄fata trāsdanubiū regionē spolijs incedijs & occasionibus crudelissime afflixerūt. Cumq̄ in thartariā secedere p̄ponerēt: diuiso exercitū: principis Ladā aduersus regē Belā in slauoniā diuertit. A facie cui⁹ territus re: ad mare: tandē ad Polam ciuitatē fugit. Ladā autē quēadmodū cum Bathi p̄stituerat: p̄transitis & vastatis Bosnia: Serbia & Bulgaria: substitit circa danubiū: donec horda impatoris Bathi supueniret. At Bathi post discessum Ladā vallauit & expugnauit Strigoniā vbi illa tempestate notabilē: cuius incole quos thartari expetebāt i terra suffoderāt & occuluerāt: itaq̄ oēs necauerunt: nulli senē nulliq̄ etati parcentes. Vestructaq̄ Strigonia secus Danubiū transeūtes ad exercitū principis Ladā opientem & expectantē puenerūt. Tandē iuxta paludes Neotidis viā p̄fati in thartariā abierūt. Tempus autē quo thartari Hungariā afflixerūt & multimode vastauerūt: erat fere biennium.

Capitulum quintū quomodo Innocētius papa q̄rtus misit ad Cham thartaroz ne christianos p̄sequerēt: & quomodo fidē Machometi suscepit.

Discendentibus thartaris tota Europa tremuit: & principes christianoz timore percussi: ne redirent consulebant inuicem. Innocētius quoq̄ papa quartus & concilio Lugdunen fratrem Asclinum ordinis predicatorū cū pluribus fratribus eiusdē & alioz ordinū ad eos misit. Anno dñi. M. cc. xlv. qui per almanā & Bohemiā in

Tractatus primus

Bratilauiā venit: exceptusq; & venerat⁹ est a Boleslao Slesie & Ma-
tilaue duce. Et inde transiēs ad Lanciā peruenit: a Conrado du-
ce Adazonie cum suis relictus & hospitatus. Dehinc ad Cracoui-
am deductus a Boleslao pudico: a genitriceq; eius Grimislaua & a
pandotha ordinario loci benigne suscepti & habiti sunt: pluribus
cellibus subtilibus promissi: supra id q; proprio ere potuerunt emere
quoniā principes thartaroz sine munere apire: nephas est. Tulit
aut fortuna vt esset apud Boleslāu pudicū principē Craconie atq;
Sandomirie: Dasilko princeps Russie: nepos matris sue: huic ita
q; cōmendat: in Russiam per ipsum deducti sunt: ad Kioiā vero
venientes: equos acquisierunt pro conditione terraz thartaroz va-
lentes: qui pedibus aquā & pabulū sub nimibus sibi quereret. Tan-
dem ex Kioiā procedentes plures duces thartaroz pertransierunt
donec ad Cham seu imperatōrē thartaroz applicauerunt. Cui legati-
one domini pape Innocentij quarti exposita: postulauerunt vt deū
vniuersoz agnosceret atq; coleret: & cum quem misit iesum christū:
vtq; gentem christianā crudeli nec quēadmodū fecit in Polonia
Hungaria & Morauia non perderet. Et accepto responso: q; Chā
per quinquennū gentē christianā non inuaderet: per eandē viam
ad dominū apostolicū cū litteris imperatoris thartaroz redierūt.
Habes in speculo historiali Vincentij libro. xxij. hanc hī oriam:
quam ante legas necesse est: quoniā in aliquibus supersticiosa est.
Post discessum legatorū christianoz superueniunt legati sarraceno-
rum persuadentes thartariis vt sectā & fidē Machometi acceptarēt
tanq; faciliore tolerabiliore: voluptatibus plenā: virisq;ellige-
ris cōpetentiorē. Christianoz aut religionē confutando dicebant
esse odiosū: imbecillū: & idolatraz: imagines colentiū. Sarrace-
noz vero legē multis vtilitatibus atq; voluptatibus refertā: & ce-
teraz religionū vi & armis expugnatricē: vt superbos debellaret: hu-
miliatis vero tributū pōtueret. Placuit barbaris & ipsi primū im-
peratorū Barbi & omnibus thartariis tanq; viris cordosis audaci-
bus & sensualibus persuasio sarracenoz. Ideo illā & non alterā sus-
ceperunt: & cum dicant Eissa Rocholla. i. Iesus est spiritus dñi.
Machomet vero rossolai. Machomet est iusticia dei. Molerunt
spiritū dei Iesum benedictū spiritualiter viuere docente acceptare:
sed iusticiā dei: hoc est Machomet carnaliter & tanq; bestiam sensu
alem in spurcitijs volutante. Ab omnipotentī deo iuste in lacu pe-
narum die ac nocte cruciandā amplexati sunt. Itaq; extunc velut et
nunc Machometū venerātes sequuntur. Pchathenco Moisi obe-
diunt: circū aduunt & legalia observant: campanis carēt: sed quōtē

Libri primi

tidie labi illo illoloh quod in latino sonat. Non est deus nisi vn-
deus clamant: ingenue sese profitentur Ismahelitas: quia de ismael
ortos: christianos vero dñtis. i. paganos & gaur. i. infideles & si-
ne religione appellāt. Celebrant velut alij sarraceni: tria in anno fe-
sta: primū kuiram. i. oblatiōis pasce: in memoriā oblatiōis Isaac:
quando abraam multaz gentiū pater precepto dei ipsum necare et
offerre proposuerat. In illo festo offerunt arietes aues alites. &c.
Aliud festū colunt pro animabus: tunc visitant sepulchra suoz ma-
ior operibus misericordie insistant: & alunt pauperes. Tertiu festū
agunt pro se suaz salute. Pro primo festo rite peragendo triginta
diebus ieiunant: pro altero vno mense: p tertio duodecim diebus.

Trinua

Capitulū sextū de moribus thartarorum: & de
contentis in terra eorum.

Thartari sunt homines vt frequēter statre medie pe-
ctore & scapulis ampli: facie lati: naso sumi: colore tetri
& deformes: robusti viribus & fortes: famem frigus &
estum facile patientes. Equitatu ab incante etate & arte
sagittandi gaudentes. Omnia sua secū ducunt: vagi et
instabiles loco cū vxoribus pueris atq; pecorib⁹ in campis degūt.
Ciuitates villas & domos non habent. Pro hyeme ad releuandū a
frigore ad mare Caspiū diuertunt: quoniā illic ratione maris tem-
perie aeris inueniunt. Ad estatē in suam regionē redeunt. Aliqui
eorū vnam porcā: duas: tres ve in longū per iugera tria: quatuor et
vltra sulcant arant: & milio seminant: inde cibos & Bairam. i. pa-
stas faciunt. Non habent frumentū nec aliquod aliud legumen: pe-
cora & pecudes plurimas tenent: precipue caballos & cabellas pro
equitatu & victu valentes. Incidunt & vulnerant equos cruozimq;
& per se & cum milio vorāt: carnes pecudū pecorū & equorū comedūt
etiam semicrudas. Caballos pridie tum sponte tum morbo mortu-
os exaiso loco apostemato perlibenter comedūt. Bibunt aquā: lac:
& ceruissiam ex milio coctā. Aquā thura & thartari vocant. Suū in
terdum thartari dicunt (suba) & est aqua. Ceruissia autē miliarē seu
et milio factā (Buzam) nominant: eandē Ruteni (Braba) vocāt.
Laudant lac presertim Romis. i. acetosum: eo q; stomachū eoz con-
fortet & medicinā purgatiuā faciat. In conuiuijs & cum hospitibus
aduensisq; bibunt (araka) quod est lac sublimatū quod mirabiliter
& cito inebriat. Non furantur neq; fures inter se patiuntur: rapto

Liber primus

tamen vinere vicinos spoliando periuandū et deificū est apud eos. Non sunt artificia inter eos: nec pecunie: sed res pro rebus cōmutant. Verū in horda Zauolhensi: incepterunt aspros. i. argenteos obolos thurcorū accipere et tenere. In horda vero Prekopen ducatos acceptant. In horda Mohaiska res pro rebus dant: vasri et perfidi sunt exteris: sibignuicē vero et suis oibus fideiissimi. Indumenta sepe numero ex filero et lana alba grosse et plane facta gerūt. Sponce plurimum diligunt: in expressione huius nois preponunt. I. ioponce et non opponce nuncupantes: et est pallium album spissum inconsutile pro umbribus et flumijs bene vtile. Terra eorū terra plana et absq; montibus absq; lignis et arboribus: graminibus dumtaxat abundans. Vias non habent: neq; nauigia: sed per dies iter suū cōputant: vt terra Zauolhensiū thartarorū citissime equitationis a flumine Volha ad mare Caspiū est quasi triginta dierū: eqtant vna die viginti miliaria magna germanica: pedibus nō gradiuntur nec itinerant. fere apud eos reperiunt: ceruidame: dorce: et snak: et est animal gñitatis ouis: in terris alijs nō visum: lana gri seum: duo parua cornua habēs: cursu velocissimū: et esu carniū aus suauissimū. Et dum grex suak in aliq; cāpo inter gramina cōspiciat Cham seu impator thartarorū cū suorū multitudie equestres vadūt et omniūq; circūdant in altissimis graminib⁹ delitescētes. Quāq; tympanis incipiūt sonare: tunc snak tanq; metu percussus rapidissimē hinc atq; illinc: ab vna parte circūstantiū ad alterā. paritū: et iterū atq; iterū decursando vadunt: vsq; quo fatigati deficiant: tūc irrudentibus thartaris cum clamore occiduntur.

Capitulū septimum de finibus et metis thartarorum Zauolhensium.

Clauditor terra Cham et thartarorū Zauolhensium: ab ortu solis mari Caspio seu Hircano. A septentrione campis longissime latissimeq; ptensis. Ab occasu fluminibus Tanai et Volha. A meridie partim mari Euxino seu ponti: partim altissimis montibus Iberie et Albanie: mare Caspiū vocant Ruteni. (Chvalē ke more) et est mare non ab oceano: sed a fluminibus illic defluentibus pgestū: fluunt multa ac magna flumina in alueariū illius maris: de rippis altis: in petiose et quasi per saltū ex alto in mediū decedentibus: et iuxta rippas sub ipsas trāsantibus iter prebentibus. Unde fit vt ibi

De sarmatia asiana

in estate a Persis et Medis refrigeriū querat: et in hyeme rōe enapō rationū teperies pstat. Iuxta illud mare et post ad orientē vt ruteni pferūt: sunt thartari criniti q̄s thartari Kalmuchi et paganos nuncupant: qm̄ ritū machometicū nō colūt: nec crines capitis abradūt: quēdamodū thartari oēs radūt: preter adolescentes q̄ rasa coma: binos radios criniū ab aure dextra et aliū a sinistra vsq; in brachia pminētes: in signū inubilitatis aut virginitatis relinquūt. Ab occasu sunt flumina Tanais et Volha: tanaim thartari Don appellant: q̄ scōm fontes suos ex ducatu Rzesensko a duce Mosko uie occupato: versus septentrionē fluit. Post flectit in meridiē: et tribus hostijs paludes Neotides ingredit: immo ipse paludes motidas causat. Sunt iam circa tanaim arbores: pomaq; et alij fruct⁹. Sunt et mellificā querana nōnulla et pauciora de pino. Inde est q̄ thartari sanctū Don dicūt: q̄a iuxta illū victū ex fructibus melle et piscibus reperiūt. Volha fluius thartarice Edel nuncupatus: et Moskouia pfluit ex fontibus septentrionalioribus et occidentaliioribus q̄ Tanais: qui cū ad septentrionē fluere longo tanaim circumiens interuallo: defleat in orientē et meridiē et viginti qnq; hostijs seu fluminib⁹ in mare Euxinū delabit. Distat tanais a volha qnq; hebdomaday itinere: ab minus veloci cursu triū hebdomadarum equitatione vel plus. Et est volha in triplo maior q̄ Don: viginti qnq; aut partitōes seu pñcularia flumina ipsius volbe sunt magna: minora aut ex eis sunt tanta: q̄ntus tiberis Rome aut visla post Traconiā: sunt multum piscosi prefati fluij ita q̄ framea thartari: ceteriq; transantes in rippa stando: pisces cū aq̄ decurrētes secēt et tollāt. Est iuxta hos fluios tanaim et volha air. i. calamus aromaticus q̄ et (brostx orce) dicit: in maxima copia. Ibidē reiponticū q̄ thartari nomināt (cinireuent) crescit: et cinireuent nomen est piscis. Itē (Kacabuka) vel vt alij exprimūt kacabuhaz: et in latino sonat oculus cornicis: et est multe calefactionis. De ortu horū fluminū don et edel: cum de Moskouia tractauero clari⁹ dicā. Quoties aut thartari Zauolhenses in terras nostras spoliatum ire vadunt: per hec et alia flumina absq; nauigio (alligatis sarcinis desuper: singulisq; et pueris in dorſis equorū sedētib⁹: ipsi met caudas caballoz tenētes) transnatāt: et rapinas crudelitaterq; plurimas inferunt. Ad meridiē versus mare Caspiū sunt montes Iberie et Albanie: quos Rutenia gente (Pyachorsci arkaci) quāsi quinq; montani arkaci vocāt. Inter illos siquidē mōtes sunt Smarorum gentes: quas vt vestra Morauica legenda depromit

Tractatus primus

sanctus Cirillus et Metudius fratres: per Michaelē imperatorem Constantinopolitanū missi: ad fidē christi puererūt: et vsq; nūc fidem et ritū grecorū profitentur: sunt homines bellicosī: in tota asia et Egipto acceptabiles: apud hos thartari Zauolhēsē tela cōparāt. Verū hac etate greci illas gentes Abgazari: et abgazeli nominant: et vicine iuxta illos sunt gentes Circassi et Mengrelli: omnes de ritu greco per beatū Cirillū in fidē christi reducte. Inde sanctus Cirillus rediens ex mari euxino seu pontico (in quo omnipotens deus mirabilis et gloriosus in sanctis suis: dederat habitaculū et ecclesiam marmoreā per manus angelorū sancto Clementi structā: quā singulis annis in festo. s. clementis et septē diebus: mari recedente et siccatō: secure arcūsiti incolē aggrediebant: sanctū dei venerādo colendo et extollendo) sustulit corpus sancti clementis et in Morauia predicaturus christū dominū secū tulit et asportauit. Deinde Romanū euocatus et per papā Nicolāū citatus: predictū corpus. s. clementis Romā detulit et in ecclesia. s. clementis honorifice deposuit. Ipse Cirillus cum Metudio fratre in eadē basilica beati clementis Rome sepulti sed non sunt reperta ossa illorū per tuā R. P. summe desiderata in eadē basilica quesita. Ex montibus Circassorū praeboer ki: seu quinq; montiū fuit magnus fluuius Tirk in thartarico nuncupatus: rapidissimo cursu lapides secū voluens et multos pisces: in mare Caspiū defluit. Post hunc ex eisdē montib; fluuius Lohan minor q̃ Tark in prenominatū mare caspiū descendit.

Capitulum octauū de genealogia imperatorum trans Volham incolētium.

Quatuor sunt horde thartarorū: totidē imperatores eorundē: scilicet horda Zauolhēsīū: horda Precopeniū horda Cosanēsīū: et quarta horda Mohacēsīū: quin tamq; addunt que imperatorem non tenet et nuncupant eam Kazacka. De his inferius dicet. Horda in thartarico multitudinē significat. Principalis ergo horda est Zabadaiorum sine Zauolhēsīū: que Tak Xi. i. capitalē hordā vel homines principales et liberos sese nominat: tum quia nulli subiacet tum q̃ ab ipsa cetera horde propagate sunt: ob hoc et Moskouite magnam hordā Zauolhēsīū hordā appellant. Inde etiā imperator eorū Ir Ali Xi. lingua ipsorū: hoc est liber homo dicitur. Dicitur et Oluchā quod sonat magnus dominus: siue magnus imperator: vlti enim

Libri primi.

magnus: Cham vero dominus et imperator est. Eundē aliqui magnū canē dixerunt et male interpretati sunt: quia Olucham non significat magnū canē: cham etenim cum aspiratione et omniū aut imperatorē: et cum sine aspiratione cruorē: et nūq; canē semone thartarorū designat. Produunt itaq; et referunt thartari: q̃ quodā vidua concepit et peperit filium nomine Linghis: et cum illi ipsius tanq̃ adulterā necare voluerant: timuit et exauisuit se non ab homine sed a radys solis concepisse. Qui figmento filii credentes matrē liberā dimiserunt. Natus ergo dñs Lingos vel dughis: homo sortis humilis: creuit in virū magnū et fortē. Et is fuit primus p̃agator et sator imperatorū Zabadaiorū seu Zauolhēsīū. Huius filius fuit Joachā gentilis et paganus: Joacham genuit Zainet am tertium imperatorem: qui in orbe terrarū et maxime in Polonia Hungaria et Russia dicitur Bathi. Iste destruxit Gothiā et Russiā et vastauit Poloniā: Slesīā: Morauia et Hungariā prout a principio dictum est. Idem Bathi fuit gentilis primū: tandē sectā Machometi persuasus cum thartaris suscepit: quam in hanc diē tenent et sequuntur. Quartus imperator ex bathi genitus fuit Temir Kutlu: et interpretatur ex thartarico felix ferrū. Temir felix et Kutlu ferrum: erat siquidē felix et bellicosus. Iste est ille Temerlanes in historiis celebrat⁹: qui totā asiam vastauit et vsq; ad egiptū pertransiit. Iste imperatorem Turcorū: Desartan primū p̃silit et captiuatū catenis aureis alligauit: et post in braui dimisit. Iste habuit exercitū duodeces centena milia. fuit et alius princeps thartarorū eo tempore: Ak sak Kutlu: quod in latino sonat claudus vel claudū ferrū: quoniam claudus erat sed feror. Is multa bella feliciter gessit: et ciuitatē magnā in terra Zabadaī. i. thartarorū Zauolhēsīū nomine Kumusmedgar expugnando desertauit et in solitudinē redegit: stant dom⁹ illius ciuitatis murate vacue et ecclesie olim Sottorū tricente: in ritu machometicū et Mesquitas (absq; habitatoribus) redacte. In castrō illius ciuitatis sit sepultura imperatorū Zauolhēsīū. Quintus imperator ex Temirkutlu progenitus fuit Temir Gar: iste vt dicit per Dittoldū ducē Lithuanie et Vladissā regē polonie: in auxiliū contra cruciferos Prussie euocatus fortiter pugnans ferro occubuit. Sextus imperator ex Temir Gar genitus fuit Machmetgar. Ex isto genitus est Achmet gar septimus imperator: et achmet sermōe thartarorū exponit cōponibilis. Achmet genuit Siachmet octauū imperatorem. Siachmet sonat quasi religiosus achmet: et thartari cognominant ipsum Sadmet: quod est martirisatus achmet: quia

Libri primus

per Lithuanos captus detinetur in Korno incarceratus. Iste ex-
catus per Albertū regē Polonię et per Alexandrū magnū ducem
Lithuanie in solatiū extra Mendigeri imperatōre Prekopensium
thartaroz Anno dñi millesimo quingentesimo: venit sub huiusmodi
cum sexaginta milibus pugnator: mulieres vero et pueri fuerūt su-
pra centū milia: et quia hiems fuit horrida intensiq; frigoris pueri
eius per imperatōre Prekopensem clam vocata frigus et inedia
non ferens: is Prekops Siachmet marito suo cū magna parte ex-
eratus fugit. Itaq; Siachmet militibus diminutus et intensissi-
mo frigore pressus per Mendigeri Prekopensem oppugnatus: dis-
iecto eius exercitu p̄fectus est: et cū tricenis equis versus Baizetū
Turcorū imperatōre fugit. Cūq; in Byaligrod qđ sonat albū ca-
strum iuxta mare ponticū peruenisset: intellexit se captiundū mā-
dato imperatoris Baizet. Icarco prepeti cursu retro cū quinquaginta
equis fugit: in campos prope Kion masit. Capitaneus ve-
ro Kionici per exploratores de ipso certior redditus: arcū dedit eū
cū suis et captiuit. In Vilnamq; lithuanis misit: unde aliquoti-
ens fugerat et cōsecutus cōpachensis et reductus est. Alexandro autē
rege Polonię et magno duce Lithuanie auctione generalē in bre-
sce Ruthenoz agēte: aduenit mandato eius Siachmet ex Vilna: et
magnifice p̄ regē Alexandrū ad unū milia et in obuiū sibi cuncti sus-
ceptus est. Duceps in Radom p̄ Polonos ut reduceret in Thar-
tariā trās Volham: p̄ductis aliq̄ milib; armatoz lēis armatus
re decretū est: et ut cōpetentior reductio et a suis laudabilior susce-
ptio fieret: premiserūt Kazak Soltan fratrem germanū Siachmet.
Qui trans Volhā puenit et cū Albugerim gar patruo Siachmet
in Szabadai terra eoz nata morat. Siachmet vero p̄o expeditiōe
armatoz in Lithuanā transiēs: ad suggestionē Mendigeri Pre-
kopeni imperatoris captiuitus est degus per Lithuanos et in Ko-
reno qđ est castrū iuxta mare Balteū detrusus ac incarceratus est
Vere Siachmet. i. martirisatus a suis nuncupatus.

Capitulum nonū: qđ gentes Scythie inquiete sunt
et semper rapaces.

Non possunt Thartari in quiete vivere: quin semper
vicinos impetāt ac inuadāt: predāq; et spolijs homi-
num et pecorū abigant et reportēt: et hoc cōmunē est om-
nibus hordis thartaroz: ab exordio et ingressu eoz in

De sarmatia asiana

hanc diem. Unde pauca pro multis exemplificando: Anno dñi mil-
lesimo ducentesimo quinquagesimo quarto. Ingens thartaroz ex-
eratus et multis legionib; p̄fectus et p̄ gētes Ruthenoz atq; Lith-
uanoz adauctus: cū duabus thartaroz Mogay et Thelebuga post
festū sancti Andree in terrā Sandomiriē aduenit: transiensq; p̄
glaciēs induratas flumij Visletam ciuitatē qđ ecclesias eius incēdit
castrūq; in qđ vniuersa Sandomiriē regio cū vrbibus pigno-
ribus ac fortunis p̄fugerat cingit: et illud nocte et interdū expugnat
sed cū non preualuisset. duces Rusie Vasilko et Leo filij Danielis
regis Rusie dolose suaserunt omagiū et subiectionē prestituros. p̄
pter securitatē: qđ Sandomiriē fecerūt: thartari autē fide violata
clamore valido et p̄cursu inuēti in castrū: oēs crudelib; supplicijs
truculentissime enecauerūt: fluxitq; sanguis occisorū de colle arcis:
tanq̄ quidā riuus in Vislā. Alios vero homines occidere fastidi-
entes: tanq̄ gregē cumulosos in Vislā impulerūt et submerserunt.
Istiusq; e Sandomiria thartari: ducatū p̄bentibus Ruthenis in
Cracoviā venientes et eā vacuā habitatoribus repenētes: in tecta et
valitudinarios senierūt: tribusq; mensibus grassati: nullā resiste-
tiam passi: onusti preda in Thartariā reuersi sunt. Preterea apud
Cracoviā puer natus vix semeltris (mirabile dictū) articulata voce
thartaroz venturos et Polonoz capita p̄cisiuros p̄dixit. Cunctis
tremētib; interrogatus: an ipse etiam thartarozum aduentum
timeret. Respondit plurimum sese timere cum inter alios suum ca-
put esset p̄cisiuri. Et ecce sub intensissimis frigoribus et densissi-
mis nimbibus ferocissima gens thartaroz famam sedatura: duabus
Mogay et Thelebuga. primum in Lublienses et Masouie: et post
in Sandomiriē Stradiē et Craconiē oras: in numero locustaz
venit. A castro et ciuitate Sandomiriē cum ignominia et strage
militibus qui in presidio erant strenue tutantib; repulsi. Plures
ecclesias: monasteria et munitiones obtinuerunt et incenderūt. Ad
Cracoviā autē in vigilia natiuitatis christi applicantes et eam ex-
pugnare adorti: aliquot insignes eoz amiserunt: vltatūq; edito
ab ea discesserunt et depopulationē cū spolijs longius extenderunt.
Dux Lesko niger de viribus suoz militū diffidens in Hungariā
cum Briffina sua coniuge secessit. Et thartari grassantes ad alpes
Pannonias et ad Silesiā p̄ueniūt. Terris ita p̄dictis spoliatis
sacerdotibus: lactantibus: et senibus trucidatis cū ingēti preda ho-
minū ac pecorū abcesserūt: quā apud Vladimiriā rusie particētes

Tractatus secundus

viginti vnum milia de virginibus duntaxat. nondū nuptiis cōpu-
tauerunt: ex quo multitudo ceterorū viroz & sanūaz poterit estima-
ri. Eodē fere tempore thartari per Cumanos inducti: Hungariā
cedibus & spolijs vsq; ad pēl vasaucunt: & in ea ab octaua epi-
phaniaz: vsq; ad festū pasce cōmorati sunt. Item eodē anno thar-
tari imperiū Constantinopolitanū inuaserunt & plurimis homi-
nibus trucidatis: multa loca desertauerunt: Vnde et his liquet q
thartari nūq; sine spolijs viuunt: & q; vicinas gentes turbāt & in-
uadunt: veluti istis annis thartari p̄ecopenses sepoumero Vala-
chiam Russiā Lithuanā & Moskouā asiligunt. Thartari vero
Mobaenses & Kosauenses Moskouam inuadunt & spolijs atq;
cedibus implent.

Tractatus secundus.

Capitulū primū que gentes que venatio habitat
in Scythia que nunc Thartaria vocatur.

Quam sunt tricenti & sex anni q; thartari ingressi occu-
pauerunt Sarmatiā Asiaticā seu Scythiam: pulsare
orsan quāpiā dubitatio que nam gentes inhabita-
runt p̄fata sarmatiā asiaticā: & nunc & p̄fatis tem-
poribus scythiam appellatā. Ad hoc ex p̄cedentibus
facile est secundū h̄storias respondere: quoniā Gothi illas terras
tempore aduentus & ingressionis thartarorū incoluerunt: & vicinis
Polonici nūcupati: quod sermone slauorū rutenorū & moskouitarū
rapaces & spoliatores sonat: quia tunc Gothi quēadmodū nunc
thartari: tanq; canes venatici vicinas inuadentes nationes mole-
stabant & spoliabant. Sed altius exordiendo dicamus q; secundū
Ptolomeū pheludianū in secundo quadrupartiti: angulus aquilo-
nis septentrionalis vbi nunc resident thartari est de partitione tri-
anguli signorū septentrionalium aerorū. Dominaturq; in eo satur-
nus cum signo aquarii: qui reddit p̄fatu angulū ferocē & horren-
dum scdm̄ incolās eius: sic enim inquit idem Ptolomeus. Qui in
confinibus terraz Sarmatiē & terre Ascarde conuersantur aqua-
rio & saturno assimilantur. Vnde maioris sunt crudelitatis: quali-
tatesq; animaz suaz ferocissime hec ille. Adaligne siquidē est influ-
entie ille falsifer saturnus: & humano generi infestissimus. suis con-
trarijs qualitatibus frigiditatis & siccitatis semper contrarius.

De sarmatia asiana

Ex illo ergo angulo p̄surrexerunt & vsq; in hanc diem insurgūt na-
tiones rigide & crudeles humanū genus perturbantes: scdm̄ q; Je-
renias primo capitulo dixit. Ab aquilone pandet omne malum su-
per omnes habitatores terre: quod cui placeret examinare: manife-
stissimū & verū quia diuinū oraculū apparebit. Vbi enim h̄storie
& Ptolomeus in loco p̄allegato tradunt mulieres que amazones
dicuntur habitasse: illis temporibus terror mundi. Nam fragilitas
te serus abiecta: plures terras vexauerunt. Asiamq; minore occu-
pauerunt & Ephesum famosam urbē p̄struxerunt. His deletis & ex-
terminatis successerūt alie nationes: scilicet cōmuniter nūcupate: or-
bi terraz vt sepemoleste: tandē superuenerūt Gothi qui & gete vo-
cantur: quorū captiui a Grecis & comici eorū geta & a dacis dauus &
dacas: tanq; slauī & serui tenti & nūcupati fuerunt. Hi longo tem-
pore possederunt illas terras: ciuitatesq; & castra murauerunt: p̄es-
da tamē vt semper vixerūt. Donec ex Tuhra: a finibus septentrio-
nalis scythie superuenerūt Tuhri: qui postea Hungi deinde Hun-
gari sunt dicti: hi Gothos sui multitudine p̄fesserūt & expulerūt. Ci-
uitates tamen & quedā castra non obtinuerūt. Gothi pulsi alienas
sedes intrauerūt. Primūq; Alanos Korolanos Rutenos & Van-
dalos eiecerūt: tandē iuxta mare ponti cōmorati: Bulgariā Traci-
am & imperiū Constantinopolitanū inuaserūt: quos Zeno impera-
tor perhorrescens & suspectos habens ad Italiā liberandā de ma-
nibus Odoacri & Euli misit: prout infra dicit. Vandali vero & Ala-
ni vagi: a Constantino magno sedē petierūt: & p̄ mansiōe Panno-
nias acceperunt. De his specialiter inferius tange. Tuhri autē mul-
tiplicati per flumina magna transeūtes: vt ferē p̄ venatores ceruā
sequētes ducti & animati: terras Russorū intrauerūt & Pannoniā
appere aggressi sunt. p̄ficiētesq; eis Atilā in dncē: fere toti Euro-
pe molesti fuerūt. Deinceps Gothi qui super remanserāt: pace ob-
lata multiplicati sunt: & thartaros inuadores imo & exterminatores
prout in principio huius operis diximus acceperūt. Nec summarie
de habitatoribus Sarmatiē Asiaticē dicta sunt: in sequentibus autē
amplius & particularius dicitur.

Capitulū secundū de Gothis.

Gothi de scythia pulsi partim in thaurica insula: & iuxta
eam iuxtaq; mare ponti: cōmorati sunt: partim vero
cum Ragaso rege eorū plusq; ducenta milia Italiā in-
uaserunt: & cū Roma tremere: & tantā potentia apa-
uesceret. Multitudo eorum in aspero montis fefulani

Liber primus

Iugo: inedia psumpta est. Captusq; et in vincula plectus est. Ragas
sus rex: creatus vero eius tanq; pecudes disiectus tradatus et ve-
nandatus est. Hi aut; q; circa thauricā et pontū sederūt: bifariam
diuisi sunt: et qui cū duce Alarico ad occasum in Italia et Gallia p-
fecti sunt Visigothi. i. occidentales gothi vocati sunt. Qui vero cum
prinape frigiderno in locis suis ad mare ponti pmanerūt Ostro-
gothi hoc est orientales gothi sunt appellati. Exinde apertū et mani-
festū est vnde ostrogothi et visigothi dicti sunt. Patet etiā q; gothi
sub rege Dace in gothia degētes: frivole et inepte eis noia ostrogo-
thor et visigothor appropriāt: et non de ipsis: sed de his quos di-
ximus circa pontū et Misia cōmorantibus: et illis ad Gallias trā-
seuntibus: orientales et occidentales gothi pmiū et vere dictū sūt.
Illi aut; in Gothia in septentrione ad oceanū in terra algodissima:
haud in oriente degunt. Maleq; et absurde aliena nomina eis vsur-
pant. De hoc vide paulū diaconū lib. xvi. cap. ij. Orientales quoq;
gothi Misia et Tracia ceterasq; constantinopolitani impy provinci-
as ingressi sunt: quos impator expanescens et ab imperio constantino-
politano semovere cupiens: cum Theodorico rege eor ad liberan-
dam Italia contra Odoacrū misit. Hi per Seraniū et Pannonia
am gradientes: cum prope Aquilegiā circa flumē Sontii se suaq;
iumenta reficerent et pabularent: Odoacrū cū grandi exercitu venie-
tem et eis oppugnationē inferentē fuderūt. Qui fugiens Romam
peruenit: et quis clausas ei portas reperit: retrocedēdo ad Raven-
nam cucurrit. quē Theodoricus obsidiōe tenuit et post triennium
cū eo cōpositiōe facta dolo occidit: totiq; Italia dñatus est. Qui au-
tem reges gottor in Italia Gallia et Hispania fuerunt de sacri ex-
historias colliges: qm de his non est mihi intentio principalis scri-
bendi. Fubus aut; fuit Hunnigans de Sarmatia asiana in Pan-
nonia abentib; reliquiē Gottor aucte et multiplicare sunt: quas thar-
tari ab oriente superueniētes in toto deleuerunt: sed et ciuitates cas-
traq; demoliti sunt: vt solū in thaurica insula residui reperirent.
Verū Ianuenses ex Italia Theodosiā sen Cassam urbē famosam
in Thaurica insula subipsis obtinuerūt et coloniam fecerūt: tandem
thartari de familia Vlanor de quib; infra dicet per portā septen-
trionale insulā ingressi: totā cū opidis pagis et campis occupaue-
runt: duabus de Mankup qui generis et lingue gothor fuerūt
duntaxat castrum Mankup retinentibus. Postremo Machomet
octauus imperator tharcor auus moderni Selambeci imperato-
ris thauricam insulam cōprehendit Cassam expugnauit: tharta-

De sarmatia asiana

ros Piekopenfes seu Vlanos cum toto Cheroneso omagiales sibi
fecit: Et vltra insulā ad septentrionē castrū Azor in ripa Tanaia
incahellauit et in hunc diem thurci tenent. Vinos quoq; duces et
fratres de Mankup vnicos gothici generis ac linguagii supstites
(ha span gregis gothorum prolificandorum) gladio percussit: et ca-
strum Mankup possedit. Sicq; gothi penitus: tam circa sarmati-
as quam in Italia Hispania et gallia extincti sunt: nec eorum ge-
nelogia peramplius comparet.

Capitulū tertium de Alanis: Vandalis et Suenis.

Alani fuere gentes in alania regione sarmatie europi-
ane: flumini Tanaia contigue et cōterminae. Et est regio
plana sine montibus: paucas simositates et colles ha-
bens: caret colonis et habitatoribus: qm ab inuasori-
bus electi et dispersi: in alienis prouincijs consumpti et
extincti sunt. Stant campis Alanie late profusi: tam alani q; adue-
nis possessoribus orbatī ac deserti: duntaxat interdū Kazak tam
pertransiunt: querentes vt moris eorum est quem deuorent. Kazak
thartaricū nomen est: Kazak vero Ruteniam: valēs in lingua la-
tina seruile stipendariū: grassatorem seu reyteronē: spolijs enim
viuunt: nulli subiecti gregatim latissimos et vacuos campos tres
sex decem viginti sexaginta. et numero percurrentes. Crescit in illa
terra calamus aromaticus vberime (tataris kyzile) a Polonis no-
mine a thartariis musto nuncupatus. quoniam non longe a thar-
tarorum regione crescit et multiplicatur. At Vandalī sunt et fue-
runt populi germanie vt suis traditiōibus celebrāt Plinius: Sue-
tonius Tranquillus: et Cornelius Tacitus: secus flumen Vanda-
lum: a regina eor in libamē et sacrificiū dijs suis pro victoria et ini-
micis adepta: sponte in ipso submersa appellatū. Hoc flumen istu-
la et Vissa vocat. Et aut; de vandalis cōpletior historia refert: ac-
cipiendū est q; Slavi et iauan filio Japhet per Melisam procreati
sunt. Moesiquidē genuit Sem Cham et Japhet. Japhet vero Ja-
uan q;rtogenitū et fratres eius. Iauan iuxta mare ionū et egeū gre-
cos edidit et multiplicauit: simul et Meladicos seu Eolios: slauosq;
p filiu suū Melisam ppagauit: a Iauan em ionū mare dictū est: be-
briē quoq; ionios et grecos lingua eor iauan vocitāt. Nec est sen-
tentia Iosephi de filijs Moes. Slavi itaq; mor post grecos ad occi-
dentē terras possederūt: Seruiā: Rasciā: Dalmatiā: Misia: bul-
gariā: bosniā: croaciā: pannoniā et Slauoniā. fuerūt aut; pncipes

Liber primus

Lech et Czech bini fratres: Iavan nepotes: de seniore Melise descēdentes. Croacia ac Slaunonia per Krupā flumiū rapidū et velocem determinatas: sorte cū cognatiōe et familijs eorū inhabitantes: regi am locūq; principālē sue residentie in Psari castro ac villagio eius nominis tenentes: villa vsq; in hodiernū diē cū suo nomine Psari permanet ad fluentia Krupē: plures iubaides et colonos: nostri o eua etiā linguagij slaunici habēs. Castrū vero demolitū solas ruinas et fundamēta arcis demonstrat. Cum autē et multiplicatōe hominū et genelogiaz Dalmatia Croacia et Slaunonia eas non cōprehendentū septennero iurgia et cedes inter fratres: principes et cognatos pullulabant. Qua propter prefati duces Lech et Czech vitando pessima facinora: patriadia et mores hominū animo cōcordi et consilio salubri: collectis rebus et gentibus eorū. per familias et colonias cū tota supellectili quātulacūq; tunc habebat: relictis sedib; natiuis: ad occidētales diuerterūt regiones exploratū ire et percontari nouas sedes. Sciebāt nāq; orientales meridionalesq; regiones colonis et habitatorib; occupatas atq; refertas: et iccirco frustra eas aggrediendas et querendas. Profecti itaq; peruenire in Mozauiā et Bohemiā: et lustrata vniuersa illa regione: vasta quidē et nondum culta. Perspecta et aura eius salubri et gleba fertili: fixerūt tentoria in monte qui Rzip dicit: cepitq; Czech frater minor: locū amenitate delectatus: a maiori natu germano suo Lech plurimis militib; petere terras Mozauię et Bohemie in hereditatē suā: posterorūq; suorū perpetuandas et populandas. Lech autē ad obeundā et nutriendam beniuolentiā fraternā: adscēdit votis petitiōib; Lech: et valedicens pcessit cū suis versus orientē et septentrionē. Quenienſq; i terras incultas: a nomine vnq; habitatas Slesie et maioris Polonie: suos suaq; oia exposuit et firmavit. Multiplicatiq; Lechite qui et poloni in his locis maioris polonie et Slesie: creuerunt deo volente in maximo numero: et implerūt Dandaliā. i. Poloniam iuxta flumen Dandalū qui nūc Vissa nominat. Impluerūt pomeraniā Cassubiā et totā regionē secus mare Germanicū ubi nunc est Marchia Lubek et Rostok vsq; ad Westphaliā: sortitiq; sunt varias nominatiōes scdm varietatē locorū que inhabitant: et hi qui penes flumiū Suerū: nunc in theutonico Spire seu Sprewa dictum: cōmorati sunt: Sueri nuncupati: et alij iuxta eos Burgundi a cassis et acerviis quos lingua sua polonica (b: ogy) vocant: appellati sunt. Sicq; de reliquis Dranyane et Trauyane a copia lignorū et graminū nomina pceperunt. Tempore autē impatoris Aus-

De sarmatia asiana

gusti: vt refert Bergomensis in supplemēto Burgundorū octuaginta milia et septentrione venientes ripas Rheni infederūt: quos Drusus et Tiberius nepotes Octauiani: vt refert Paulus Proſus: expulerūt et repedare in cōnatas sedes cōpulerūt. Tandē Drusus Rhenū et Albim fluuios transeūdo pugnantē albis fluius et p Bohemiā et mulnam vsq; in mare germanicū decurrens labya in bohémico nuncupatus: et in Sueuos et Burgundos incidit: quibus cū cruentissimā pugnā egit cū victoria: sed victor Drusus in eodē prelio p ferocissimā Sueuorū gentē necatus occubuit: et in magnitiā relatus: sepultus quēuit. Et inde cesar Octavianus vt mitescerēt sub mittion celo sueuos vt inq; Suetonius tranquillus traduxit in Gallia atq; in primis reno agris collocant: ubi vrbis augusta in honorē imperatoris Augusti structa est: q; translata in hāc diē Sueuia priorī patriā et Vindelici a linguagio Vindelicoz atq; flauoz nominant. Ipsaq; vrbis Augusta: vindelicoz angusta dicit. Nec referūt prefatus Suetonius tranquillus et Martinius in sua Martiana parte scda sub descriptōe cesaris Augusti: tametsi sui de puincia eorū cis mare Germanicū sita educti fuerūt: alij tñ poloni Vindelici et slauī subintrauerūt et illā regionē replerūt. Vñ tpe Valentiniani impatoris vt dicit Proſius et Bergomēsis in supplemēto. Burgundi itez et septentrionē de terra Vindelicoz surgētes ad Rodanū flumiū ptransierūt: et q; pacifice illas terras colerunt a viāis eorū intacti Burgundiā et suo noie vocatā pstituerūt. Sed Vindelicos circa Lubek Rostok. Meckelburg et flumiū suuū: imperatores Henrici: tanq; gentiles Ebruti colere nolentes expugnaverūt. Sicq; ad extramū Henricus tertius deuictis p dictis gentibus: theutonicos in eorū loca induit et locauit: refert quoq; historia eiusdē Henrici tertij: q; quatuor reges Vindelicoz capti diebus festis et diebus coronatiōis sue: lebetes et caldaria in ignominia eorū ad coqnā eius ferebant. Vñ tñ verū vsq; in hodiernā diē pourant vindelici seu slauī in illis locis circa Lubek Rostok Wistā et Marchiā non in vrbibus sed in pagis et villagijs: pcpue hi qui sarbi et Vinde vocant: permanēt et nomina polonoz atq; Vindelicoz prisca in nominatione locorū castrorū et ciuitatum Nam Lubek Rostok Meckelburg. &c. nomina sunt polonica.

Capitulum quartum. Continuatiō de
Dandalis Alanis et Sueuis.

Liber primus

Expulsi Alani e suis sedibus ad Vandalos dedinaverunt: et simul Pannoniam intraverunt: ipsamque quasi sexaginta annis inhabitaverunt: postea Romani Romanorum invadentes Gallias affluerunt. Et quinde ut referunt historici ad Vandaliam seu Poloniam redierunt et vique ad tempora Stiliconis commorati sunt. Intuleruntque (ut ex quibusdam signis apparet) immensam multitudinem argenteorum cum figura et effigie Adriani imperatoris: prout titulus et superscriptio ostendit: quam monetam in hac die est reperire apud Polonos secus decursus aquarum et illuvia pluviarum et in campis in cultura agrorum: vocantque eam rusticole denarios sancti Joannis baptiste: propter expressam imaginem capitis et colli ad similitudinem capitis sancti Joannis in disco. Tunc autem Honorii imperatoris Stilicon comes Romanus: cupiens filio suo Eucherio apicem et culmen imperii acquirere Vandalos: Suevos Alanos et Squados pertraxit ad arma et ad perturbandum dominium Romanorum. Qui in Gallijs debachantes divitiis et humana perfundarunt atque destruxerunt. Deinde Gothos cedentes Hispanias penetraverunt et nunc has nunc illas terribili mente affluerunt: Deinceps ad Africam occupandam per Bonifacium principem Romanorum evocati transferunt: et illam ferro et igni vastantes acquisiverunt. Præter itaque anno Gratiani puta anno domini tricentesimo octingentesimo primo et deinceps: super Vandalos de regno Polonie creantes regnavit Modigisilus annis triginta. Post hunc filius eius Gundericus in Hispanijs annis sedecim: hic capta Hispania: cum manus in ecclesia ipsius civitatis extendisset a demone correptus interijt: cui Genserius frater successit ut refert Paulus diaconus ab Hispanijs ad Africam transiens: cunctam pene Africam: ferro flamma rapinis crudelissime devastavit: fide catholicam impietate arriana infectus subiecit: episcopos occidit. Sub hoc tamen: teste eodem paulo diacono et Possidonio beatus Augustinus episcopus Hippone non sue civitatis ruinam cerneret expletis annis vite sue septuaginta sex migravit ad christum. Deinde Genserius Cartaginem invadit atque caput cum validissimo exercitu ex Africa aduectus Romam spoliavit: multa milia captivorum cum regina Eudoria et duobus filiabus Cartaginem duxit: quam Trasamundo filio suo in matrimonium copulavit. Campaniam et Apuliam flammis consumpsit. Capuam et Nolam pari ruina stravit. Inter has pellias vir pusillimus Paulinus hoc lane vrbis episcopus: per cuiusdam vidue filio sese in servitutem tradidit: regnavit Genserius annis quadraginta octo: eo mortuo successit Honorius filius eius: qui effugatis amplius quædam catholicis episcopis: et ecclesijs eorum clausis: plebem varijs supplicijs affecit: et quod innumeris manus et linguas abscevit. Illis tamen expeditissime loquutionibus: ut refert beatus Gregorius in. iiij. libro Dialogorum et Paulus diaconus in gestis romanorum. Tandem iudicio dei percussus: scatenis vermisibus miserabiliter expiravit: post hunc Trasamundus novem annis regnavit: post quem Trasamundus quædam episcopos in Sardinia exilio relegavit. Deinde anno domini quingentesimo vigesimo regnavit Gundericus filius eius ex Eudoria filia Valentiniiani imperatoris a Genserico captivata genitus: hunc pater Trasamundus ad mortem veniens: sacramenti nobis astrinxit: ne unquam in regno suo catholicis preleret. Qui mor patre mortuo antequam regnum susceperet: omnes catholicos ab ecclesijs iussit revocare: et episcopos ecclesias reformare: regnavit annis octo. Tunc Silimer pimenis: annis quinquaginta post eum regnavit: quæ tante crudelitatis fuit ut nec parentibus parceret. Tandem Bellisarius patrius a Justiniano imperatore missus est ad Africam: quæ magnas copias Vandalorum fudit: regemque eorum Silimerum vivum capiens catena argentea vincit Justiniano Constantinopolim misit. Sic Vandalorum regnum in Africa destructum est. Habes et præterea quæ Vandalorum suorum et Burgundi fuerunt de regno Polonie: a locis Polonie que inhabitantur appellationem et nomina sortiti: linguam et sermonem Polonicum profutentes et loquentes. Habes scilicet quæ præfati populi Vandalorum Suevi et Burgundi: germani et non Sarmate neque Scythæ fuerunt. Ideo Sigisbertus Vincentius in speculo historiali et ceteri antiqui auctores incoherenter et iniuste Scythas fuisse scripserunt. Collige tertio quæ prædicte gentes non de Scandia insula sed de Polonia oriundi: partem Europe occidentalem et Africam perturbaverunt. Unde non recte antiquiores dixerunt eos Scythas ex Scandinavia insula: cum Scythia proprie sit post Tanaim in Asia ad orientem. Scandia vero siue Scandia nomen fuit et est ad occasum solis post mare germanicum in septentrione: Dacie coherens: quam rex Dacie possidet: multis milibus passuum a Scythia distans. Valde ergo indistincte ac improprie: et iam dicte gentes: alanique gothi et hugi ab ineptis de Scandia dicuntur exisse: cum in ea nunquam fuerint nec ea penetraverint aut pergerint. Collige quarto quæ Poloni Bohemi Suevi et omnia genera Slavonum: post dictam ætatem in suis sedibus et propriis regnis permanent et non aliunde supervenerunt. Nec est verum quæ falsus est Blondus (salva venia tanti historici in alijs doctissime scribetis: et modernorum sequentibus eorum) quæ Slavi a Tanai et Bosphoro ascenderint in Illyricam Dalmatiam

De Sarmatia asiana

nonius filius eius: qui effugatis amplius quædam catholicis episcopis: et ecclesijs eorum clausis: plebem varijs supplicijs affecit: et quod innumeris manus et linguas abscevit. Illis tamen expeditissime loquutionibus: ut refert beatus Gregorius in. iiij. libro Dialogorum et Paulus diaconus in gestis romanorum. Tandem iudicio dei percussus: scatenis vermisibus miserabiliter expiravit: post hunc Trasamundus novem annis regnavit: post quem Trasamundus quædam episcopos in Sardinia exilio relegavit. Deinde anno domini quingentesimo vigesimo regnavit Gundericus filius eius ex Eudoria filia Valentiniiani imperatoris a Genserico captivata genitus: hunc pater Trasamundus ad mortem veniens: sacramenti nobis astrinxit: ne unquam in regno suo catholicis preleret. Qui mor patre mortuo antequam regnum susceperet: omnes catholicos ab ecclesijs iussit revocare: et episcopos ecclesias reformare: regnavit annis octo. Tunc Silimer pimenis: annis quinquaginta post eum regnavit: quæ tante crudelitatis fuit ut nec parentibus parceret. Tandem Bellisarius patrius a Justiniano imperatore missus est ad Africam: quæ magnas copias Vandalorum fudit: regemque eorum Silimerum vivum capiens catena argentea vincit Justiniano Constantinopolim misit. Sic Vandalorum regnum in Africa destructum est. Habes et præterea quæ Vandalorum suorum et Burgundi fuerunt de regno Polonie: a locis Polonie que inhabitantur appellationem et nomina sortiti: linguam et sermonem Polonicum profutentes et loquentes. Habes scilicet quæ præfati populi Vandalorum Suevi et Burgundi: germani et non Sarmate neque Scythæ fuerunt. Ideo Sigisbertus Vincentius in speculo historiali et ceteri antiqui auctores incoherenter et iniuste Scythas fuisse scripserunt. Collige tertio quæ prædicte gentes non de Scandia insula sed de Polonia oriundi: partem Europe occidentalem et Africam perturbaverunt. Unde non recte antiquiores dixerunt eos Scythas ex Scandinavia insula: cum Scythia proprie sit post Tanaim in Asia ad orientem. Scandia vero siue Scandia nomen fuit et est ad occasum solis post mare germanicum in septentrione: Dacie coherens: quam rex Dacie possidet: multis milibus passuum a Scythia distans. Valde ergo indistincte ac improprie: et iam dicte gentes: alanique gothi et hugi ab ineptis de Scandia dicuntur exisse: cum in ea nunquam fuerint nec ea penetraverint aut pergerint. Collige quarto quæ Poloni Bohemi Suevi et omnia genera Slavonum: post dictam ætatem in suis sedibus et propriis regnis permanent et non aliunde supervenerunt. Nec est verum quæ falsus est Blondus (salva venia tanti historici in alijs doctissime scribetis: et modernorum sequentibus eorum) quæ Slavi a Tanai et Bosphoro ascenderint in Illyricam Dalmatiam

de b. b. b. dec. p. l.

1011. 2. dec. p. l.

1011. 2. dec. p. l.

1011. 2. dec. p. l.

1011. 2. dec. p. l.

1011. 2. dec. p. l.

Liber primus

et Croacia. Lech quoque et Lech principes Polonorum et Bohemorum ad occidentem diuerterunt: et terras Vandalorum post egressum ipsorum in Gallias intraverunt. Cum slavi in ipsorum principibus et principes Lech et Lech in Polonia et Bohemia a diluvio in nostra etate permanerunt: permanent et deo fauente permanebunt. Verum tamen verum Rutheni cum suis principibus ascenderunt eo tempore et alijs de Russia et Bosphoro in Iliricum et Croacia et spolia referebant pingua: nec illic permanserunt. Etiam exiit de vandalia seu Polonia annigeri sexaginta milia: nonnunc centum milia ad oppugnandum hostes: nec per hoc desertat regnum Polonorum. Cum ciues: mercatores: et coloni agros in opidis et villagijs intacti permanerent: absque desolatione: sicque non sint loca ingrediendi et occupandi exteris: sicut fuit et tunc Honorij cesaris quando Vandali pugnatores duntaxat exierant in Gallias. Et adhuc inquit historici: quod regressi Vandali (qui primum Gallias affligebant) sedes eorum in Vandalia inhabitauerunt: ergo alij ipsas non occupauerunt. Collige quinto quod linguagium Slavorum amplissimum est: et diffusum: plurimas terras et provincias possidens: veluti sunt Seruij: Milij: Raski seu Bulgari: et Bosneni. Turco hac tempestate subiugati. Veluti sunt Dalmate: Croate: Pannonij: Slavi: Carni: Bohemi: Moravi: Slesite: Poloni maiores et minores: Mazoni: te: Pomerani: Cassubite: Sarbi: Rutheni: Moskomite. Ad omnes Slavi et Vindelici sunt per ampla regna inhabitantes. Secundo et Lithuani iam slauonifant. Hungari quoque Pleskouien. Smolnenses et Obulici: vide cronicas eorum et cosmographias. Collige sexto: quod cis mare Germanicum: Poloni: Sueni et Burgundi: presumpti et exterminati sunt per Henricos imperatores: duntaxat Sarbis et Vindis seu Vindelicijs adhuc manentibus: ut expressum est supra.

Capitulum quintum de Iubris.

Ibi de Iubra terra scythie septentrionalissima et frigidissima: iuxta oceanum septentrionis: a Moskouia ciuitate Moskozad orientem et septentrionem quingentis miliaribus magnis Germanicis distante: ascenderunt et penerunt per terram planam ad meridiem in regionem gothorum in scythia: ubi nunc thartari Zabadaien seu Zauolbenses degunt. Prefferantque sui multitudinem et eiecerunt gothos de gothia in sarmatia. Cumque coaluissent et pene in infinitum multiplicati fuissent. Audientes a venatoribus (qui ceruam sequentes transierant flumina

De sarmatia asiana

Dolbe et Tanaia) quod esset terra sarmatarum Europe fertilior et aurumissionis: coaceruatim prefata flumina transnantes: sarmatas et rutenos peremerunt: gothosque insequentes: cum eis in Asia et Tracia bellauerunt: et eos superarunt. Intrantesque pannoniā solo vino et regionis vbertate delectati: mansionem in ea fixerunt. Maternum et detricum capitaneos romanorum cum eorum gentibus aggressi peremerunt: et Materno occiso: Detricum in fugam verterunt: preterea regem elegerunt et supra se constituerunt virum vasrum animosum et strenuum Attilam nuncupatum: quem hungari suo idiomate (attele) vocant. Is aduocatis et recensitis multis regibus et gentibus: Gallias ingressus: eas tyranniter et crudeliter vastauit. Et cum ad campos Cathalaunicos longe lateque patentes deuenisset. Ethius patricius cum romanorum cohortibus: cum Theodorico rege Gothorum: multisque alijs gentibus aduersus eum accelerabat. Quo coperto Attila aruspices de victoria consulit: qui inspectis extis: superatum iri inferioribus ipsum in illo bello fore dixerunt: adiunctes quod maior de inimicis occideret: putabatque Attila quod Ethius superans duris partis aduersae caderet: aliquomodo de morte ipsius gaudens (terribilis enim visus est ei potentia Ethij) acies ordinauit et instruit: cauteque ad vespertinum: non in meridiem tubas canere iussit et aggredi. Vbi numerosissimus populus cesus est: et Theodoricus rex Gothorum non Ethius: quod Attila optabat: cecidit et occubuit. Attila videns se victum: se et suos inter curruis in medium castrorum recepit. Nox enim aderat: precepitque sellis equitum in struem agellis focum accendere: ut si imperaret: precipitaret sese in ignem et arderet: potius quam in manus hostium dareniret. Altera autem die Theodisimundus filius Theodorici regis Gothorum: vltum iri accipiens necem genitoris: contra Attilam acies instruebat. Ethius vero spectam habens potentiam Gothorum tanquam et hugorum: persuasit Theodisimundo ut obmissa pugna ad possidendum solium paternum perareret: ne frater eius regnum preoccuparet: quo promotus discessit. Ethiusque et ois exercitus ipsius solutus recessit. Tunc Attila exhilaratus: spes iniquas vitionis coquebat: et loco secedens urbem Ramicam obsedit et expugnante: sanctumque Alacium eiusdem urbis prefulem cum sorore eius Eutropia: et oibus quibus tradidit. Ad Treas autem cum accessisset: occurrit ei pontifex sanctus Lupus et percontando dixit. Tu quis es: cui ille Attila sum inquit flagellum ire dei: et Lupus arrepto freno equi eius introduxit eum cum suo exercitu in ciuitatem dicens. Bene veneris flagellum ire dei. Ille autem cum suis cecitate percussus: ut aiunt pertransiit urbem in partem alteram pacificus. Mulier

Liber primus

aut pauperrima habens decē filias timore percussa de subarbore fugiebat: filiā postremo editā et in bimatu natam: in sindoe ad collū ligata gestabat: duasq; minores puellulas in iumento quod ante se pellebat portabat: relique filie circū circa matrem gradiebant et ambulabant. Hanc cū bellatores Attila consecuti sunt: filie eius territe ad matrē concurrerunt: mater autē stupida et sui incompōs: viso fluuio properanter currebat: volens se precipitare et in fluuio submergere. sed milites eam insecuti in ripa fluuij rapuerunt et cum filiabus ad Attilam perducerunt: que supplex ad terram prociēs gratiam precabatur. Cui Attila misertus datus pluribus nūmis et veilibus: liberā cum prole sua dimisit: sed et alijs qui cum ea adducti fuerūt propter ipsam peperat. Deinceps Attila in Germaniam descendit: castraq; opida et villas eius vastabat: donec audiret qd Ethius et Gothi denū nouū militē contra eum pararent: quo p̄ motus ad Pannoniā abcessit: et renouato exercitu: vir vltimus in Italiā per Stiria et Conitaniā properabat. Ab exploratorib; autē certior redditus qd Ethius et innumere gentes in radicibus alpū operirent eum: declinuit et diuertit ad Dalmatiā et Istria. euerisitq; notabilibus urbibus iuxta mare Adriaticū: ad Aquilegiā venit et per triennij obsedit. Et cū victualia obsessoribus etiā in longinquo defecissent: militesq; pre inedia p̄tra eum murrarēt: cepit itē obediare urbē p̄spiciēs qua parte impeteret eam et dirū pererit: viditq; quē que ciconia vocat: pullū suū e summitate arcis rostro in propinquū arundinetū portare: sic consequenter et aliū: Et exclamans dicit auem p̄sciam futuroz: nosse urbē p̄ditū iri: ideo fugere: et inualescens p̄tra ciuitatē cepit eam: et more tyrannico oēs quos in ea reperit in ore gladij trucidauit. Eo tpe urbs magnifica et prepotens Venetiar: ob metū Attilae extructa est. Progredivens autē ad Lombardiā Attila crudeliter afflicto et vastauit eam. Cumq; ad Rauennā venisset: aduolauit Leo papa obnixe et humiliter supplicās: vt a vastatione urbis Rome et totius Italie supcederet et cessaret: quod et fecit. Et dum pugnatōres eius admirantes adinūc replicarent: qd attila nomine tūmeret: nisi bina aialia: lupū et leonē de pontificibus propter quos genti eoz peperat parabola sumentes. Respondit Attila. Naturū virū clericali habitu indutū iuxta leonē cū gladio bisacuto stitisse et vibrato gladio mortem ei cōminasse: nisi pacē redderet: petitorē exaudiedo. Abcessit itaq; et in Pannoniā rediit. Celebransq; nuptias cū vna pulcherrima virgine: multū vini hausit et in nocte inter cubandū apoplexia

De sarmatia asiana

suffocat: centū et viginti quatuor annis etatis expletis interit: et sanguis p̄ nares et os ipsius fluxit. Illa nocte Marianus imperator in Constantinopoli per somnū vidit Attilae arcū fractū: arcibus enim gens Iuhroz potissime utebat. Defuncto autē Attila insurrexerunt inter hungaros dissensiones digladiatōes et strages: ita vt plures eoz oculi perirent reliquos cū Chaba filio attile rex Scythar et alij olim attile subiecti de Pannonia expulerunt: qui in Gothiā p̄ paludes Meotidas transferūt: tria vero milia ex eis inter eundē de Pannonia segregarūt se ab eis et in Transsilvania manserūt: et ne a vicinis impeterent: Sicalos in vulgari eoz (Sakle) se nominauerūt. Qui autē trans Meotidas et mare Euxinū penetrarūt: septennero ramificētes fertilitatis abundantieq; p̄cis et vini ipsius Pannonie: suis posteris diserebāt et narrabant: vtq; in Pannoniā rediret hortabant. factūq; est vt post mortē attile anno tricētesimo primo: recēsis pugnatoribus ducētis et sedecim milib; viā patrū eoz ingressi: iuxta paludes Meotidis p̄ Sarmatiā in Pannoniā puenerūt: tempibus Constantini impatoris quiti et Zacharie pape videlicet anno dñi septingētesimo quodagesimo quarto. Primūq; in Sasiges ascenderūt: et illic septē capitaneos elegerunt: vnicuiq; eoz propter insultū inimicorū triginta milia pugnatorū assignātes: et vt melius ab hostibus tuerent: septē castra et cuiq; capitaneo vñ assignādo: rudes et grosse de terra fecerūt et exerūt a quibus septē castris in hanc diē terra septemcastrēsis dicit. Preterea miserūt exploratū ire Pannoniā: quendam e suis militibus Rusid appellatū. Is offēso et reperto rege Pannonie Svyatoplug nomine (flauus hic erat: nā et tota Pannonia terra flauorū fuit: licet Romani eis capitaneos et armigeros extraneos p̄ficiēbant) ipsum noie iuhroz adueniē p̄salutādo: equū albū cū sella et freno deauratis obtulit: et p̄rū terre aque et herbe ab eo postulauit: quod rex Svyatoplug p̄cessit: estimabat em̄ agricolas fore et tanq; hospites aliquēpiā terre pro cultura exposcere: ideo subridens ait. Habeāt quantū volūt. Rusid ergo lagenā terre: alterā aque Danubij: tertiā graminis reportauit: et que egit suis exposuit: iuhri cognoscētes Pannoniā terrā feracē et optimā esse: noie primi p̄fectori Arpad nūcupati: Svyatoplug intimauerūt: vt p̄ amplius i terra eoz: p̄ equo albo sella et freno deauratis empta nō maneret. Is sero intelligens bellū ei imminere exercitū coadūabat. Iuhri autē festine accelerātes ad regē p̄ Danubiū venerūt: et facta pugna p̄nonios cum rege eoz profligauerunt. Rex quoq; Svyatoplug a facie eorum fugiens in Danubium inadiit et aquis vehementibus

Liber primus

absorptus perijt. At Iubri slauos incolas Pannonie trucidarunt terrâq; eor in hanc horam possederunt Slauis vndiq; in finibus Pannonie remanentibus et habitantibus. Accipe primo q; Iubri a Iubra regione scithie de qua oriundi exierunt: vocati sunt: et vsq; in nostra tpa a Bohemis Polonis et Slauis hugri appellant: ab alijs aut hugri tandē et hungari dicti sunt. Accipe scdo q; idē linguagū et loquela puuiciatioq; acuta: sunt Iubroz in hungaria et illor q; in Scithia in iubra degūt. De hungari in Pannonia christicole sunt et politiores abundantioresq; in oibus. Iubri aut in scithia vsq; huc idolatre sunt et agrestes. Accipe tertio q; Iubra septentrionalissima est abiq; altissima et inaccessibilibus montibus: nec tantis vt sunt alpes iuxta Italiā: neq; sicut mōtes sarmaticā. Nō recte ergo quidā historici tradiderūt dicētes huguos exisse de puincia eor de montibus marinis et inaccessibilibus. Enimvero sunt montes in Iubra cū densis siluis: patētes et bene pmeabiles: qntitatis modie et altitudinis petrosi et saxosi quales sunt p totū septentrionē in fine terre iuxta oceanū septentrionis: et scias q; ex oceanū septentrionis: quidā pisces: idiomate Mos konitaz moris nuncupati in summitatē mōtis mari adiacētis scandūt: et dentē fricādo se in ascendēdo appendūt: de culmineq; mōtis deorsum in partē alteram plabant et cadūt: quos Iubri et ceteri incole septentrionis capiunt: dentesq; eor q; pōderosissime sunt granitatis in Mos koniā mittūt et post ad thurcos et thartaros. De qbus manubria et teneacula ensiq; frameaz et castelloz faciūt: vt impetuosiores ictus grauitate adiuuante impellāt. Accipe quarto q; montes Ripsei et Dipbozei non sunt in rez natura: non in Scithia: non in Mos konia: nec vsq; loco: et cū fere oēs cosmographi asserant: Tanaim: Edel sei volham: Dywina: et magnos fluuios ex predictis montibus exfluere: conficta conficte: et potius fabulosa in experti scripsere. Fluit Tanais Volha et marina flumina ex Mos konia: de terra plana scenosa et nemorosa: nullis montibus obsita: prout de Mos konia cū peruentū fuerit dicā si deus annuerit. Reuerendissime domine presul hic est baratrū profundissimū ppter clarissimos scriptores montes ripheos et hiperborcos ponētes. Et quor cōtradictiōe tua amplissima dignitas me tueat et defendat: pro oibus argutis rationib; experientiā rez opponendo: vt qui non credit: videat et experiat q; ita est quēadmodū dixi. Accipe quinto q; Iubri in Iubra scithie nō colūt agros: nō semināt: nō habēt panē vinū aut ceruistiā: degūt miserrime in siluis et fongis subterratis: piscibus vescendo et

De sarmatia asiana

carribus feraz: quaz copiam habēt: et aquā bibūt: pellibus induunt et diuersis animalibus in vñū pñuēdo: pellē lupi cerui vulpis marinis. et. Misera ergo regio est sub polo arctico vt dixi. Hippocras in lib. de regionibus aere et aqua. Subiecti sunt duā Mos konie: et pendunt pro tributo pelles fabelloz scismoz et similia: qm alijs donatiuis carent. Accipe sexto q; aliqui famosi cosmographi et hystorici in illo angulo ad mare septentrionis temperatissimas regiones pñuerunt in quibus propter temperiē et aurā placidissimam beate et diutissime viuunt. donec tedio affecti de montibus sese in oceanū precipitent. Hoc totū fabulosum est: qualis etenim beatitudo sit: non habere panē merū et cetera delectabilia. qualis temperies est: pñuū frigus qd illic est pati: in solstitio biennali ppetuam et pñuā noctē sentire. In solstitio vero estiuo permanentes et parū tepentes soles videre: sed hec obmitto. Accipe septimo: q; in Iubra et locis septentrionis: non effodit aurū: argentū: nec alie minere. Nec correspondēt fabule q; illic essent griffi et magne aues phibentes fodere et eferre aurū. Vnde scdm hoc dico (ptarū auctoribus antiquis) q; griffi non sunt in rei veritate in illa pte septentrionis: nec in alijs partibus orbis. Afferūt aut ad nos aues quedam rapina viuens quantitatis aquile: sed alis et cauda plimiorib; q; aquila in similitudinē accipitris et vocāt eā moskonitec kizec oth) nostri vero homines vocāt ipsam (byalozor) quasi albicans splendor q; subalba est scdm ventrē. Hanc oēs rapaces aues accipitres falcones et cetera rapto viuentes in tantū metuūt: q; inspecta ea tremunt cadunt et extinguunt. Accipe octauo q; in septentrione post Gothiā Sueciā filandiā Iubriam: et post mare Caspiū non sunt monstrofi homines saluet monoculi: bicipites: canina capita habentes. et. sunt nobis similes: rare: sparsim: et abinuicē distantes: pauci numero habitantes: colore vt frequēter liuidi: ppter frigus liuiditatē corpibus eor imprimēs. Nec vera sunt: et qui scripsit vix scripsit: et scimus q; verū est testimoniū eius.

Tractatus tertius de successina thartarorum

per familias propagatione.

Capitulum primum de Thuriis.

In precedenti tractatu disgressimo diximus de quibusdam nationibus ante aduentū thartaror: Sarmatiā Asiā seu scithiā per tempora et tpa inhabitantibus. de Amazonib; de Scithis de Gothis et Iubris scilicet

[Faint handwritten text from another page:]

Optimal
Lebens-
weise
Zich

[illegible]

captivitate Amerlanis uita exsistit

cruciatum vt imperator Constantinopolitanus ad italiā z galliā an-
silia mendicaturus profecturus sit. Sed deo disponēte: Tamer kulu
magnus Cham thartaroz: quē historia Tamerlanē dixerūt: affli-
gendo z tanq̃ fulgur asiā ptrausando: incidit in pesaitē prepara-
tum z occurrentē ei: quē profligauit: z captiuatū catenis auris alli-
gauit z abdurit: breuiq; dimisit: qui paulo post obijt: post hunc qn-
tus rex Alpinus appellatus regnauit: aduersus istū Sigismundus
Hungarie z Bohemie rex ac Romanorū impator: copiosum duxit
exercitū. Collatisq; signis tumultuose fusus castra reliquit z paruo
nauigio vir p Danubiū: turpē sibi inuenit salutē. Amplius factus
in ordine rex thurcorū Machumetes tributa grauiā imposuit: excu-
sionibusq; fines sui imperij dilatauit: preterea sublatō Machum-
te morte filius eius Ammiratus scōs regnauit: hic Thessalonicam
z urbē illustre euerit. Ciprū z Etholiā subegit: tribales illiricos z
hungaros vastauit. Vladislau polonie z Hungarie regē in primis
feliciter pugnantē: vltimo congressu ad lacū Varnensem: Ioanne
Hunyad cum hungaris e prelio secedentibus superauit z misere cū
suis occidit. Elatusq; victoria peloponesum vi cepit: z muros isth-
mi Lounthiaci fundit: dedit: vita deniq; functus: Machumetem
filiū: octauū regē reliq̃t: q̃ Constantinopolim anno christi millesimo
quodringētesimo quāq̃gesimo tertio: die vltimo May: post obsidiōis
quartū z quinquagesimū diem: summa vi z extrema oppugnationē
cepit: peram subinde opulentissimū opidū per deotionē demoli-
tis muris accepit. Bulgariq; z Rascia potitus: Smyderoz ma-
gnificum castrum rascie supra danubium situm adeptus est: z ex eo
Dalmaciā z Croaciā in solitudinē redegit. Stiria quoq; z Austri-
am penetravit: Deinde Migiropontū sub Venetis expugnauit: the-
odosiā nunc Cassiam nuncupatā in Thaurica insula: Ianuensium
coloniā vna cū prefata insula expugnauit z cōprehēdit: binosq; p̃n-
cipes de castro Mankup (vt fertur postremas gothorū reliquias)
gladio perussit: z Mendligeri imperatorē thartaroz in preloca
Cheroneso Thaurica: sui iuris fecit. Moldaniā z Vasachiā vastauit:
z cū venetis sedecim annis cōtinuus pugnavit: cū Musacassan
rege persarū similiter cōtinuū bellū gessit: sepe victus: nonnunq̃ et
ipse victor fuit. Ob it prima die May anno dñi millesimoquadri-
gesimo octuagesimo primo: in Constantinopoli sepultus: p ipso
Thura Baisseto filiū eius ad imperiū assumptum: Zeliabus ve-
ro minor natu: filius machumeti indignatus ad Soldanū Egypti
recurrens z xergetū cōparans: cū Baisseto infeliciter pugnavit et

Calypso Regium

Mahometos q e Bu
ria Adinopam fe
Regu caput e caud
ano. 14. no riu
ano. 14. 15.

Amurates dindus q
cunctis dicitur q
qm can, la bndictio sup
pugna q dicitur
31. S.

8. Mahmmet's estate
 9. and 21. K. asat -
 10. mas ovi nmanu inu
 11. channent's job for
 12. 13. videru enoprag.

[Faint handwritten notes at the bottom of the page]

1. *Список растений - 1. 1. 1. 1.*
 2. *Список растений - 1. 1. 1. 1.*
 3. *Список растений - 1. 1. 1. 1.*
 4. *Список растений - 1. 1. 1. 1.*
 5. *Список растений - 1. 1. 1. 1.*

Drumher in west vic.
passing m d n (+ 10
nlt 10 ipse drumher, u

Dr.
Gardner's garden
near the gate.

Pignu auctu carum
 hic est, pro d. Anicet
 fuit in carnis, a

Secundum hunc ad impetum sicut. Bar. Si imp.
anno mudi 79. colligitur a iudeo mudiis ut
in primis secundum hunc instat.

Liber primus

ad Rodien fugit: quē magister ordinis Rodicēsis captiū in fran-
ciam misit: et postea Alexandro pape. vi. obtulit. Undonicius autē
rex Galliar ad Apuliā psequendā per Romā transiēs: Echabū &
dñō papa p̄tractū accepit: et inter eundū veneno an fatiga itine-
ris: incertū est: extinxit. Erpugnauit autē Baissetus nonus rex thur-
cor Kiliam et Albū castrū in Moldania. Modon quoq; insulā et
urbē eiusdē nois: sub venetis vi et obsidione acquisiuit. Cum Sophi
rege Persar sepe pugnavit: et quasi semper succubuit. Dum autem
sensisset filius ipsius Selimhabeg quē nostri homines Selēbeg
vocant: imperiū sub eo arripuit: et Baissetus ad insulā in qua nu-
tritus erat deductus breui occubuit. Decimus rex thurcor Zelma-
beg modernus surrepto imperio: fratres suos necauit et extinxit: de
indeminar christianis precipue Pannonie bellū inferre proposuit.
Deus autē omnipotens exalto suo iudicio aduersus eū Sophi re-
gem persar peccauit: et aliquot prelīs p̄fectū superare cessit. Tri-
bus autē imperatorib; postremo dictis Constantinopolis sedes im-
perij: quondā scōa roma dicta: domiciliū assiduū factū est: ita ut a
circūsitis incolis: presertim a slavīs: non Bisantiū nec Constanti-
nopolis: sed (Zaforw dom). i. domus cesaris diceret: et est Constan-
tinopolis triquetre figure: duobus angulis mari adiacens: tertio
campos prospectās: eius ambitus decedocto miliaria italica p̄tinet
non habet grandia pallacia: nisi terras et scholas philosophanti-
um magnifice nouē structas: templū vero sancte Sophie hoc est sa-
pientie dei: qui est christus vera sophia patris: egregie olim edifica-
tum per Machumetē imperatorē scōm thurcor deiectū est: et stabu-
lum ferarū factū. Roma vero italīe rotunde figure: ambitu muroz
trigintaduō miliaria p̄tinet: fere duplo ambitū Constantinopolis
excedens: et habet septē colles et pallacia preciosa.

Capitulū secundū de familia thartar- roz Blanoz sine Piekopensium.

Altera soboles et genealogia ex thartaris Zauolhensib;
deriuata est thartaroz Blanoz: ab Blano inuasore
insule Thaurice cognominata. Blan puella est et vir-
go: et qz blanus de virgine vel puella genitus est sine
legitimo thoro: Blanus nuncupatus est: suisq; postea
ris in Thauricano nomen indidit. Etiam virgines im-
pregnari et concipere absq; viro apud Machometistas nullū mi-

De sarmatia asiana

raculū est: cum apud ipsos hoc sepius p̄tingat et p̄dicetur. Est autē
Thauricana insula inter paludes Meotidas: longitudinis vigin-
tiquatuor miliariū: latitudinis vero quindecim miliarium: habet
tres ciuitates Solat Kirkel et Cassam: et duo castra Dankup et
Azow: Solat thartari appellant Chrim. et cesarē Piekopensem ex
inde Chrimensem imperatorē vocant: et ciuitas illa domus exiles
habet: et est deserta pro maiori parte. Alia ciuitas minor est Kirkel
et supra eam in rupe alta est castrū ex lignis et argilla factū. In hac
rupe ut fertur draco cōmorabat: et trucidabat homines et iumentā:
propter quē incolē fugientes habitationes propinquas vacuas re-
liquerunt: et qz greci et italici insulā inhabitantes gloriosam dei ge-
nitricē Mariā precati sunt ut eos a dracone liberaret. Viderūt suc-
cessu temporis candelā ardentē intra rupem: inciderunt ergo et se-
cuerunt gradus ascendendi in rupe: et peruenientes ad candelā ar-
dentem: imaginē sanctissime genitricis Marię p̄sperūt corā qua
lumen arsit: draconēq; desubtus per medium ruptū iacentē. Ege-
runt itaq; gratias de tam miranda liberatione: et draconē in fru-
stra sectum proiecerunt extra rupē: et quia incolē glorificantes beatā
virginē ad imaginē eius ascendebant veneratū. Aigeri cesar Piek-
openi contra fratres suos pugnans exemplo eoz motus: supplica-
uit beate virgini Marię ut eum adiunaret: votū vouens qz virgi-
nem benedictā remuneraret Nam machometici venerantur beatā
mariā: profitentes eam virginē absq; thoro virili magnū prophe-
tam Iesum benedictū concepisse et peperisse. Cumq; adiutus supe-
raret suos amulos: binos equos quos habuit meliores vendidit: et
exinde cera emptā: maxima duo lumina siue candelas fecit: et ante
imaginē coram ardere quottannis iussit: quod in hanc vsq; diē p̄
subsequentes imperatores p̄tinuatur. Tertia ciuitas est urbs The-
odosia: nunc Cassa dicta: quā expugnauit sub Ianuēnsibus Ma-
chumetes scōus imperator thurcor: castrum vero Dankup quod
est versus occasum a Cassa: prefatus thurcus machumetes vi accipi-
ens: binos fratres principes et dños castri Dankup (ut dicit reliq;
as vltimas gothor) gladio occidit. Azow quoq; castrū circa ho-
stia fluij Tanais sitū in castellaui et thurci vsq; nunc tenēt. Thar-
tari vero viani ab ingressu insule in campestribus eius: ut est in-
nata p̄suetudo thartaroz degunt: et extra insulā ipdē campestris sar-
matie europiane iuxta paludes Meotidas et mare ponti vsq; ad al-
bum castrū occupando possidēt. Ingressumq; in insulā seu introi-
tum ad occasum solis fecerunt aggerē de terra longitudinis vnius

Liber primus

*supra slavo
nra. Irkopt*
miliaris in modū pontis sternētes rude tñ & semiplene: ita vt aque
maris in aliqb^o locis aggerē ptrāseāt. Insula ergo antiquis than
rica dicebat: nūc vero p̄iekop. qđ sonat fossatū: qm̄ aq̄ arcūdede
runt eā & p̄tegāt tanq̄ fossata aq̄s plena ciuitates: sed hec hacten^o.
Videamus deinceps genealogiā. Post vltimum in thaurica regnauit
Tachtamis gar: qui vna cū Vitoldo duce Lithuanie p̄tra fratrem
suū Temir kutlu gar impatorē Zauolhen pugnauit: & supatus est.
Et tachtamis gar filius eius Szidachmeth gar regnare voluit: sed
Akerei gar expulit eū & ipsanet p̄ eo regnauit. Szidachmeth autē p
auxilio in Lithuaniam preuit: & captiuatus p̄ lithuanos cū vxore & fi
lijs in castro Korno incarceratus est: ibi cū auge & filijs mortu^o:
in dieb^o Kazimiri tertij regis Polonie & magni ducis lithuanie: de
functo Adzigeri gar: qđ septē filios reliquit senior filius Wader
nominatus obtinuit imperiū. Mendligeri vero vnus ex p̄fatis ti
lijs ad impatorē thurcorū afugit: & accepto subsidio & vxore a thur
co: disperit & eiecit Wader & Jamura cū alijs fratrib^o: hi ad inuā
Dasilonis Moskouie ducē fugerūt: qđ suscepit eos & ducatū Kosa
nensem eis donauit. Et Mendligeri gar nouē filij nati sunt: prim^o
Wachmet Kerenalter Achmet kerei: tertius Wachmut kerei: q̄rt^o
Bethi kerei: & est submersus dū p̄redā ageret p̄ fluuiū in Valachia
anno dñi millesimo quingentesimo decimo. Quintus Burnas kerei
fextus Wabarek kerei: septimus Sadech kerei: octau^o & noni noia
non teneo. Nunc pro patre suo regnat Wachmet kerei gar. Et sci
as qđ licet thartari p̄ickopēles magis ciuiles mitioresq̄: ratiōe au
re fexti climatis quod inhabitāt deberent esse: tñ non deseruerunt
piscā suam lupinam rapacitatē & ferinam crudelitātē sicut bestia
les qui campos & siluas inhabitant & non ciuitates nec villas. In
uadunt enim singulis annis vastant & depredant Russiam Lith
uaniam Valachiam Poloniam & quandoq̄ Moskouiam.

Capitulum tertium de thartaris Kosanensibus & thartaris Mahaiensibus.

Tercia horda thartaroz Kosanensiu nuncupata est sic
a castro Kosan supra flumē Volha circa metas Mos
kouie sito penes quod cōmorant^{ur}. Et exiuerūt de principi
ali horda oim thartaroz vics de thartaris Zabada
ien sue Zauolhen: sicut & ceteri thartari omnes. Wad
bet autan p̄dicta Kosonensis horda quasi duodecim milia pugna

De sarmatia europiana

tor in necessitate aut quando aduocant alios thartaros: ad trigint
ta milia bellatoz p̄stituūt. Istoz principes & facta eoz genealogiaq̄
non scribuntur: qm̄ omagiales sunt ducis Moskouie & pendent ex
arbitrio eius in vñedo: in bellando & duces sibi eligendo: iccirco
quod de moskoz p̄inape dicetur de ipsis poterit accipi & adaptari.
Quarta horda recens & noua: vltimo ex thartaris Zauolhenibus
orta est Occasoz siue thartaroz Mahaien. Nam postqđ Occas in
signis seruus & miles magni Chani: habēs triginta filios occasus
est: filij secesserunt a capitali horda Zauolhen & iuxta castrū Saraf
degere ceperunt ante hunc annum dñi millesimū quingentesimū
decimū septimū: circiter septuaginta annis: vel paulo minus: su
bitoq̄ in immensum creuerunt: intantū vt hac tempestate numero
sissima & maxima surrexit horda ipsorum. Isti sunt septentrionali
ores & frigidiores oim thartaroz. Moskouie a parte orientali ad
iacentes: & sepe numero eam inuadentes atq̄ spoliātes. Dominan
tur inter eos filij & nepotes Occas. Non habent pecuniam nec
monetam: sed res pro rebus vendunt: puta pro seruis pro filijs
pro pecoribus & iumentis.

Liber secundus.

Tractatus primus de descriptione Sarmatie Europiane superioris.

Capitulum primum de Russia: de districtibus eius: de abundantia & contentis in ea.

Istqđ diximus de sarmatia asie que scythia vocat^{ur}: re
lat dicere de sarmatia Europiana: & in ea primū oc
currit Russia: olim Roxolania dicta. Latus eius ori
entale adiacet flumini Tanai & paludibus Meotidis
cernentibus Asiam ab Europa. p̄fatis autē seculis
Asiani habitauerunt ad flumen Tanais: deinde iuxta illos ad meridi
em Roxolani. De autē gentes in toto delere perierunt: campi q̄ la
tissime patentur deserti: solis feris & Kosacis seu p̄redo
nibus peruij: proat supra dictum est. Post hoc supersunt reliq̄e Cir
cassorum versus meridiem: et sunt gentes ferocissime et bellicos
issime: genere & lingua Ruteni. Deinde est castrum Sarkow
c ij

Liber secundus

nuncupatū: qđ impator thartaroz Piekopensiū extruxit: in domi-
nio Lithuanoz et post quasi duob⁹ miliaris ab Ogarow in me-
ridie sequit^r Dzasow: et fuit castrū qđ ante tpa demolitū est
a Dzasow in Byaligrod qđ thuri occuparunt sunt sex miliaria.
Sequit^r Podolia ad occasum: Moldauie et Valachie ptermina ad
meridiē: ad orientē vero campis thartaroz et Thaurice insule: hec
est terraz fertilissima: cererisq³ et mellis feracissima. Nam agro ru-
de cultio et parū inuerso atq³ exarato: frumētūq³ superfeminato: tri-
bus annis sponte frumentū germinat: ita tñ qđ colligēdo tpe mes-
sis segetē aliquēpiā granoz permittat in terrā decedere ad surgē-
dum ex eis frumentū in anno sequēti: sine cultura et sine agri aratu-
ra. Gramen quoq³ et pascua tam cito ac uberrime fundit et prodit:
ut peticā in tribus diebus superescēdo ategat: et aratū in locis
graminosis derelictū in paulo pluribus diebus: graminibus sepi-
at et cooperiat. Examina vero apū non solū in mellificijs et arbori-
bus cauatis mellificat: verū in ripis et terra sponte mella reponit.
Contingitq³ sepe numero ut examina apū superueniētia et priores
apes exterminātia ruricole aduolantia agmina apū trahēt aut in
aquis mergant: ut que pauerūt hereditarie mellificarent et mane-
rent. Postea ad montes Sarmaticos habitat genus Rutenoz: q³
bus presidēt nobiles Polonoz. In Kolomya: in Zidator in Sny-
tin. in Roatin: in Bussko. et. Sub eisde montibus sunt districti
Moliciē (olim Gallicia dictus) et Pemišicē: et inter montes sar-
maticos districtus Sanocensis. In mediū Russiē tendēdo est leo-
polensis terra: et vrbis in ea bene munita eodē noie nuncupata ha-
bens duo castra: super et infer: et est metropolis Russiē. In septen-
trione sunt districtus Chelmenis et Belzē: terraz in medio ia-
cens. Claudit aut^r Russia a meridie sarmaticis montibus: et flumi-
ne Tiras: quē incolē Maestr appellāt. Ab oriente finit Tanai et mco-
tidibus Thauricaz insula. A septentrione Lithuania: ab occasu
vero polonia. Et Moskouia aut^r aduenit Boristenes: ab incolis
Dinep: nuncupatus famosus fluius: p Lithuania et Russiā cur-
rens: et sub Smolensko et sub Kiow labēs: in hūc ab occasu circa
Chmyelnik opidū surgens: Boh non exiguus fluius illabiē: et
cū mensus esset Boristenes quasi tricenta miliaria germanica: in
mare ponti cadit. Amplius terra Russiē cū sit fertilis abundat mel-
le et medone potu et melle facto: adducit et vinū ex Pannonia et vi-
num ex Moldauia atq³ Valachia quibus adiacet: sed et vinū grecū
ex grecia et est forte: etiā cerasiā ad nutū habet. Abundat equis:

De sarmatia europiana

bobus et omiū gregibus: abundat cera in maxima copia: abundat
pellibus marduri: fasmor: vulpiū et boū. Abundat fluminibus q³
bus irrigat et aquis piscuētis: ita ut vbi aqua inuenit: et pisces in
ipsa reperiant: non impiscant stagna et piscine russoz: sed vbiq³
aque reperiant: allic et pisces de roze celi ut aut^r demittunt: absq³ ho-
minū cura et impiscatione: Suntq³ in districtu Leopoliensi lucei
magni et laudabiles et in petras tanq³ in lamina diuisibiles. Abun-
dat russia calamo aromatico in terris versus Tanaim et paludes
Meotidas. Itē reipontico in eisde terris et in Lithuania: sic et plu-
ribus herbis ac radiab⁹ alibi non visis. Abundat tota terra Rus-
sie granis tinctoz que copiosissime crescant: et cum pulsis tempo-
ribus ad Icnuā et florentiā vires italicas importarentur: nūc vic-
aliqd de eisde colligit: fereq³ in toto frustrata et non collecta pereūt.
in districtu Chelmenis rami pini arboris defecti et in terra iacentes
in anno aut in duob⁹ in sara et silices vertunt: estq³ ibi creta seu ter-
ra alba in copia: que ad nos ducitur. Est et sal qđ in lacu Kagiboi
tempibus siccis colligit et qz ppe est Ogarow castrū thartaroz in-
tercipiunt et captiuant interdū p thartaros ductores salis vna cū
plaustris ducētis quandoq³ et trictis. In terra quoq³ Pemišicē
si et in Drobobi sal coctū et in bolas ac portioēs collectū reponit.
Preterea in Russia sunt plures secte: est em religio christiana Ro-
mano pontifici subiecta: et illa regit et preualet quanq³ sit exigua nu-
mero. Est altera secta rutenoz amplior: que ritū grecor insectatur:
totā russiā adimplens. Est tertia secta iudeoz non vsuarioz velut
fit in terris christianoz sed laboratoz agricolaz et mercatoz ma-
gnoz: presidentq³ ut sepe theloneis et exactionibus publicis. Est q³
ta secta Armenoz: precipue in ciuitate Kamyenecensi et Leopoliē-
si. Hi sunt mercatores peritissimi ad Cassam Constantinopolim
ad Alexandria egipti ad Alkairam et partes Indie penetrantes et
merces afferentes. Ruteni habitu et ecclesiasticis officiis grecos in-
sequuntur: habentq³ proprias litteras et abecedariū instar et priorū
mum grecis. Hebrei similiter hebreoz litteris vtunt et disciplinis:
verū etiā artes liberales astronomiā et medicinā perscrutantur: ar-
meni suo ritu gaudent et litteris. Inter sanctos colunt plus Tadeū
apostolū asserētes qđ eos puerterit et fidē christi docuerit. Deinde
et Bartholomeū sanctū dei apostolū venerant: p quem multos ar-
ticulos ut asserūt de fide acceperunt: habet magnifica et plurimū de-
cora ecclesiastica apparamēta: planetas et ornatus non salsos sed
omniq³ rotundos: libros calices et ceterā. christianoz veteranoz
e iij

Liber secundus

splendidā supellectilē. Quo autē ad spirituales p̄sides et pastores christianorū archiep̄sul est Leopoliē. Metropolitānus Russorū et lithuanorū habens sub sua ditione kiouiensem kamyenecē. P̄ie milien. Elbelien. Lucien et Mednicē. ep̄os. Rutenorū vero metropolitānus est kiouien. que olīm metropolis Russie fuit. habet subiectos veladicas et ep̄os de ritu Greco in Moldania et Valachia usq; ad flumen hūtri seu danubii: vñ in russia Chelmensem. aliter in dominio lithuanorū Vladimiriensem siue Breiten. tertiu Pinski seu Drowski. quartu Polocen. quintu Luceu. sextu smolensē. et passim omnes alios veladicas ac ep̄os in terminis moscorū et in septentrionē de iurisdictionē Moscorū protensor. Isidorus metropolitānus olīm kiouien lingua et doctrina grecus peritissimus tpe Eugenij pape quarti ad patriā florentinā in centū equis ieratt et vñione ecclesie romane p̄cepta in Russiā reuerat: hunc Moscorū nite obedientiā romanā eis p̄dicantē spoliauerūt et in necē extremā impulerunt. Sequuntur ruteni doctores et theologos grecorū p̄cipue Basilii magnū. Gregoriū Nazaryenū et Iohannē Crisostomū: gregoriū nazaryenū eorū sermones bogoslow nuncupāt: quod in latino sonat: laudans deum. Acceptant et nostrū sanctū Gregoriū parā romanū: p̄cipue in libris moralium: quē translātū legunt et lingua eorū (bysseonik) quod valet p̄dicantē persuadentem vel p̄dicantē vocāt. In ecclesijs rutenorū lingua Seruicorū que est Slanonica diuina celebrant legunt et cantāt. In ecclesijs Armenorū sermone armeno. In sinagogis iudeorū lingua hebreā orant. Christiani autē ritu romano latino sermone cantant orant et legūt. Et scias q; in fluminibus russie et lithuanie p̄cipue in Boristene et Boh: tpe estatis multiplicant ephimere et sunt vermes et volatilia alata: quaternis interdū senis alis oriunt et generant mane: currunt super aquas et volāt super ripas circa meridiē: in occasu autē solis extinguuntur. De his loquitur Aristoteles primo de historia is animalium et in problematibus: et medici de febre ephimera.

Capitulū secundū de Lithuania et Samagithia.

ignus ducatus Lithuanie est regio latissima: in ea sunt plures duces Lithuanie et Russie: vnus autē p̄sēs et monarcha cui ceteri omnes subsunt magn⁹ dux Lithuanie vulgo nuncupatus. Aliunt autē vetustiores et antiquitatū relatores q; quidā Italici propter ros

De sarmatia europiana

manorū dissensiones deferentes Italiā ingressi sunt terras lithuanie: et nomen patrie italia: genti vero itali indiderunt: que per p̄sēs terra Italia et gens itali littera p̄posita cepit nuncupari. Ruteni autē et Poloni eorū vicini maiorem immutationē facientes: vsq; in hodiernā diē terrā Lithuania gentes vero lithuanos appellant. Hi primū p̄viderūt opidū Vilno: elevationis poli quinq; ginta septē gradū: et ex noie ducis Vilij quo cū illas regiones ingressi sunt Vilno vocauerūt: fluminibus quoq; circa ip̄am fluentibus Vilja et vilna ex eiusdē ducis nomine indiderūt nomina. Samagithia autē de suo sermone sic nominatū: quod lingua eorū: terra inferior sonat. Aliqui autē ignari historie: a litmo quod est cornu et tuba venatorū: eo q; regio illa plures venationes exerceat: lithuaniam appellare voluerūt: quod ad effectū non ad historie originē spectat. Nec gens lithuanorū annis superioribus adeo obscura p̄tentata et vilitas apud rutenos fuit: vt principes Kiouien ab ea sola perizomata et subera ob egestatē et soli nativi sterilitatē in signū tantū modo subiectiōis exigerēt. Donec Vithenen dux lithuanorū rebellionē primū p̄tra rutenos inducens: et seipsum ducē inter populares p̄stituens: aliu principes russie aggressus p̄flixit: sensimq; adeo creuit viribus vt ingo principibus russie iniecto etiā in tributa eos redigere sibi pendenda: que per plures etates rutenis ipse penderat. Posteriq; duci Vithenen succedentes furtim supinis et subitis incursionibus finitimas gentes russie prussie Mazonie et polonie inuadebant et diripiebāt. Donec fratres cruciferi theutonici ordinis beate Marie p̄ Conradū ducē mazonie aduocati et in auxiliū assumpti prussia vi et continuis armis conquisita Samagitha et lithuanos aggressi debellare captinare et opprimere pluribus oppugnatiōibus ceperūt: tandem donec ad Olgerdū et keystutū duces lithuanie successiue perueniunt. fuit autē Olgerdus magnus dux lithuanie: cuius filius erat Jagello. postea baptizatus et Vladislavus nominatus in regē polonie coronatus. Frater autē ipsius Olgerdi fuit keystuth. maximus expugnator et persecutor christianorū: qui inter pugnandum cum cruciferis theutonicis in prussia ter captus: terq; aliu et mira euasione contra voluntatem cruciferorū liberatus et vinculis fugerat. Minus keystuth filius fuerat Vitarodus seu Vitoldus magne virtutis princeps. Jagello autē qui postea et Vladislavus: sub treugis pacis captinando keystuth et filiū eius Vitarodum keystuth in carcere occidit: vitarodum vero in vincula coniecit. Tandem a cruciferis et christianorum exercitibus septennumero

Liber secundus

Jagello pressus: deo miserante ad Polonos dedinavit: fideq; christiana cum fratribus suis quos octo in numero habuit: vnda baptis-
matis ablutus et in regē Polonie coronatus. Meduigim filiā Lu-
dovici Hungarie et Polonie regis illustrissimā ac speciosissimā in
sortem accepit: anno christi millesimo tricesimo octuagesimo
sexto: die Jouis quartadecima mensis februarij: que fuit sancti va-
lentini. Cepitq; prefatus rex Vladislavus scdm promissā vigilare et
instare vt gentē lithuanicā a tenebris erroris ac idolatria expur-
garet: assumptis quoq; secū Bodzanta archiepo Gnesnensi et plu-
ribus viris ecclesiasticis atq; religiosis. Itē regina meduigi: Semo-
nito et Joanne Mazowie: Conrado Olesniensi ducibus: et cōpluri-
mis baronibus: anno dñi millesimo tricesimo octuagesimo se-
ptimo in lithuaniam intravit et baptisma p̄cipere lithuanos procura-
vit. Colebāt autē ab origine lithuani numina: ignē: silvas aspides et
serpentes: ignē qui p̄ sacerdote lingua eoz iungit nūcupatū subie-
ctis lignis adolebat. Silvas autē et lucos sacrosanctos et habitacula
deoz putabāt. Aspides vero atq; serpētes in singulis domib; ve-
lut deos penates nutriebant et venerabant. Rex itaq; Vladislavus
ignem sacrū putatū in civitate Vilnensi barbaris inspectantibus
extingui: templū et aram in quibus fiebat hostiaz immolatio dirū-
pi: silvas vero succidi et confringi: serpentes quoq; necari precepit:
barbaris flentibus deoz suoz falsoz exterrinū. Contra regem
autē nec mullitare audentibus: mirantibus quoq; q̄ Poloni sacro-
rum violatores ignis silvar et serpentū intacti illesiq; a dijs eoz:
secus q̄ ipsimet quoties violabāt fuerūt. Exterminatis itaq; ido-
lis gens lithuanor p̄ aliquot dies de articulis fidei et oratiōe dñica
p̄ sacerdotes Polonos: magis tñ p̄ regē Vladislavū qui linguā gen-
tis nouerat edocebat et sacra baptismatis vnda renascebatur. Quā-
giente pio rege Vladislavo singulis ex populariū nūero post susce-
ptum baptismā: ex p̄nio de polonia adducto nouas velles q̄ proui-
da liberalitate effecit: vt natio illa rudis et pannosa: lineis in eā diē
ptenta: fama huiusmodi liberalitatis vulgata: p̄ psequēdis lanceis
cateruatim ad suscipiendū baptismā ex omni regione accurrebat: et
qm̄ labor erat immēsus vniūqueq; credentiū baptizare singillatim
mandante rege multitudo sequestrabat in turmas et aneos: et vni-
uersis de qualibet turmaz benedicta aqua sufficienter conspersis:
cuiuslibet turme et vniuersis qui in ea p̄stiterāt nomē vsitatū petrus
scōe paulus: tertie iohannes: et c. feminis per turmas diuisis. kathe-
rina Margaretha. et c. iuxta numerum turmarum imponebatur.

De sarmatia europiana

Militaribus tamen spiritualis impendebat baptismus. fundavit
insuper rex Vladislavus in Vilna ecclesiā cathedralē sub titulo san-
cti Stanislai patrōi Polonoz: principalēq; arā in loco vbi ignis
qui falso perpetuus credebatur p̄stituit: vt error gentilis fieret an-
ctis patentior. Constituit etiā in eadē ecclesiā Vilnensi episcopū vi-
rum spectate virtutis Andrēam Wajlo: natōe Polonū: genere no-
bilis: de domo acapitriū: professione fratris ordinis minor: olim
Elizabet regine hungarie confessorē et predicatorē insignē episcopū
Cerech. Eodē quoq; Vladislavo rege instante Samagithia fidem
christi et baptismā suscepit. Ad cognoscendū autē naturā provincie
et gentis illius animaduerte q̄ regio Samagithia est septentriona-
lis et gelida. Lithuanie linonie et Prussie cōtermina: silvis: collibus
et fluminibus circumsepta. In hos districtus distincta scilicet Tra-
gola: Wyconiki: Chroffe: Rosena: Widuki: Wyelunya: Keltini:
Lethra: gentes regionis p̄cere et alte stature agrestes et inulte pan-
co et castigato victu vincentes: sitim aqua sedare solite raro ceruissis
aut mœone. Auri argenti eris ferri vini in illa tempestate expertes et
ignare: apud quos licitū erat vni viro plures habere viros: et pa-
tre mortuo nonerā fratresq; gloriā in vxorē accipere. Nullus illic
stabaz nullus edificior nobiliū: sed tantūmodo tuguriū vni⁹ vsus
ventrē distēsum et porrectū: extrema vero habēs coartata: ex ligno
et culmo structura largius ab imo sensim operis incrementō edificia
in artius cogitur: in carine seu galee maxime similitudinē elaborata
in cacumine fenestra vna superne lumē reodēs: subter quā focus et
cibus parabiles coquēs et frigis quo regio pro maiori anni parte
p̄stricta est repellēs: ea domo se: viros: pignora: sermos: ancillase:
pecus armentū frumentū et omnē supellectilē adunt gens ad diuina
nationes et auguria proclius. P̄cipuū numen Samagittici erat
ignis: quē sacro sanctū et perpetuū putabāt: q̄ in montis altissimi
iugo super flumiū Wajlasa sito assidua lignoz appositōe a sacroz
sacerdote alebatur. Accedēs itaq; Vladislavus rex turrim in qua cō-
sistebat incēdit et ignē distēcit et extingit. Succedit deinde per milites
suos Polonicos silvas: quas non secus q̄ sanctas et deoz habitas-
cula samagitte iuxta illud poeticū. Habitarūt dii quoq; silvas: ve-
nerabant: in eam caliginē mentis prolapsi: q̄ et silue prefate et aues:
fereq; in illis p̄sistentes sancte forēt: et quicqd in illas ingrederetur
vt sanctū deberet censerī: violatū quoq; nemus: feras vel alites: ma-
nus aut pedes demonū arte carnabant. Maxima itaq; barbaros
tenebat admiratio: q̄ Polonoz milites natus ritu eoz sanctū et cū

Liber secundus

dentis: nulla lesio qualē ipsi in se frequentius experti erant sequeretur. Habebāt preterea in silvis prefatis focos: in familias et domos distinctos: in quibus oībus charo et familiarū capavera cū equis sellis et vestimentis potioribus incendebant: locabant etiā ad focos huiusmodi et fabere facta sedilia: in quibus escas et pasta in casci modū preparatas deponēbāt: medonēq; focis infundebāt ea cupiditate illusi: q; mortuorū suorū anime quorū illis cōbusta fuerant corpora nocte veniret escasq; se esciarent. Insuper priā octobris die: maxima p samagittas in silvis prefatis celebritas agebat et ex omni regione vniuersus vtriusq; secus adueniens illuc populus: cibos et potus quilibet iuxta sue pditionis qualificationē deferēbat: quibus aliquot diebus epulati dijs suis falsis precipue deo lingua eorū appellato Perkuno: id est tonitru: ad focos quisq; suos offerre bat libamina. Rex itaq; Vladislavus primū eos pater noster: deinde simbolū docuit: qm nullus sacerdotū linguā samagitticā nouerat: et vndis baptismatis ablui iussit. Unus autē ex maioribus samagittarū pro oīb; respondit. Ex quo inq; serenissime rex dñ; nostri veluti inertes et languidi a deo Polonoꝝ deleti sunt: deos nostros et sacra eorū deserim; et deo tuo atq; Polonoꝝ fortiori adheremus: sicq; baptisati sunt. Rex autē in Medoniki cathedralē ecclesiā sub honore et titulo sanctoꝝ martyꝝ Alexandri Theodori et Euanq; in alijs autē locis ecclesiā parochiales fundauit: et illis dotem sufficiens assigna ut et inscripsit. Medonicēsis ecclesię primus ep; Mathias origine almannus in Vilna tñ natus: eo q; linguā lithuanicā et samagitticā noꝝat prefectus est et psecratus. Contingit autē in primā plantatione dñi samagitte per magistrū nicolaū vauk: fratrem ordinis predicatorū regiū predicatorē per interpretē instruerent de fide: creatioē mundi et lapsu primi hominis ade: vnus samagittarū sustinere sermonē predicationis non valens in hec verba prorumpit. Mentis inq; illustrissime rex iste sacerdos: asserit mundū creatū fore cum sit homo non longę etatis: sunt etenim inter nos plures annorū n̄tero seniores eo centenariū nūm; supergressi: q; creatio nem nullā recordant: sed solē et lunā ceteraq; sidera semper eisdē moribus luxisse referunt. Rex aut Vladislavus iubēs eum silere declarauit magistrū vauk creationē mundi non asseruisse in diebus suis incepisse sed longe ante: puta ante sex milia annorū et paulo p; ordinatione diuina prouenisse. Cōtulit autē rex Vladislavus magnū ducatū Lithuanie et Samagittie Alexandro Vitoldo fratri suo patreli: is q; acer et animosus erat pugnādo adiecit lithuanie ducatū

De sarmatia europiana

Polkow: quē plebs omīa appellāt. Deinde alterū ducatū Mouogrodici qui nugardia agnominat. Tertiū ducatū Smolnēscum suo domino apposit. Factaq; in circuitu pace in orientē penetravit et incidens in hordā thartarorū multitudinē eorū in lithuaniam appulit ac in certo territorio lithuanie locauit: vsq; in hanc diē permanens. Congestoq; fortiori exercitu iterū in Thartaria perrexit: et superatis fluminibus in planiciē diffusē porrectā circa flumen vortskla quartadecima die augusti peruenit. Ibi occurrente ei imperatore Zanolhensi Temir kutlu: quē scriptores Tamerlanē nuncupāt: cum infinita ac innumerabili thartarorū multitudinē: de treugis et pace vtrinq; tractabant: pcordia tñ nequaq; a thartariis acceptabatur. Vitoldus igitur a suis persuasus cū custodib; corporis sui retrorsum abiit et in lithuaniam fugitiue rediit: exercitus vero ipius ab infinita multitudinē thartarorū obrutus in toto deletus est. Preterea Sigismundus rex Romanorū iacēdo inter Vitoldū et Vladislavum fratrē eius regē Polonie fomētē discordiā: coronā Vitoldo promisit et in regē lithuanorū sublimari psuasit: verū cū offerret coronā per loca tutiora Marchie et Prussie. Mōbiles maioris Polonie sese opposuerūt: et cū exploratoribus in custodia permanēdo: in loco qui Zuzagora vocat: legatos imperatoris Romanorū operiebantur et expectarūt. Illi vero rem infectā cognoscētes terrore percussi retrocesserūt. Vitoldus autē de hoc certior factus pre tristitia ab antrace inter scapulas orto vitā cū principatu finiuit: anno dñi Millesimo quingentesimo trigésimo. Post mortē Vitoldi Vladislavus Jagello rex Polonie Svitrigellū fratrē suū in ducē Lithuanie annulo suo iueiuit et substituit: qui immemor beneficii ptra Vladislavū iagellonē tumultuauit et bella gessit: propter quod rex Vladislavus principi Sigismundo de Starodup suggessit cōmisit: vt ducatū Lithuanie sub Svitrigello surriperet. Apparente igit comete crili supra illū ducatū: dux Sigismundus de Starodup Svitrigal expulit et ducatū magnū lithuanie possedit. Tunc Sigismundus Iuran dux Barthoricensis: genere et secta Ruthenus post aliquot dies occidit. Ingredebatur siquidē ex p̄suetudine visa ad tabernaculū ducis Sigismundi. Rutheni itaq; more vsehostiū tabernaculi fricabant et monebāt: quo audito dux Sigismundus vesam aduenisse putando: hostia aperuit: et a Ruthenis vulneribus passus occubuit. Eneas de Picolominibus scripsit: non hūc Sigismundū sed Vitoldum sicut p̄missum est: per suos in forma vise delusum interfectū. Sed infens relatoribus credidit et erronee scripsit: quemadmodū

prim. pp.

1325

Liber secundus

simili errore ductus: plurima de Lithuanis: plurima et de Polonis plicta litteris tradidit. Posterius historiographi errantē et ronee sequentes: ipsius Ence absurditates et loca atq; mores illarū nationum nunq̃ visa: aliter q̃ sunt et q̃ est: tanq̃ vera literis demandare non erubuerūt: cū expictia preteritorū atq; presentū ipsum et ipsos inexpectes et aliter q̃ res habeat scribētes redarguat. Successit ducā Sigismundo de Starodup: Kazimirus Vladislai Jagellonis tertius natus in magno ducatu Lithuanie: quē fere quāquaginta annis gubernauit: sub cuius extremis et vltimis annis Iuan dux Moskou rāi aulit et sibi appropriauit ducatū Monogrodicem: alias nungardiā seu nonogrodā nuncupatū. Post Kazimurū in Lithuania dñatus est Alexander filius eius quartogenitus: cuius temporib; prefatus Iuan dux Moskoz principatū Mozaisensem: longitudinis septuaginta: latitudinis totidē miliarū: et castra quadraginta subripuit. Alexandro vita functo Sigismundus modernus in magno ducatu Lithuanie successit: sub cuius dñio Bassilo Moskouie dux et principatū Pskow quē plezkouā appellāt: et ducatum Smolnensem expugnauit et possedit.

Capitulum tertium de amplitudine et contentis Magni ducatus Lithuanie.

Amplitudo Magni ducat⁹ Lithuanie est talis. A mari Balteo seu Prutenico ad Vilnā capitālē ciuitatem Lithuanie sexaginta miliaria: a Riga vero ad Vilnam recto itinere septuaginta miliaria: eūdo vero super posito loco vt cōmaniter vadunt erunt a Riga in Vilnam centum miliaria. Deinde a Vilna in Kiow: sunt centū miliaria. A Kiow vsq; ad pfluentiā vbi iunguntur flumij Dinepi et Boh: q̃ greci horistēne maiorē et minorē appellāt: sunt decem diete que faciunt septuaginta miliaria: ibi steterat castrū Dzaslow: quod destructum est: ibi est finis domini Lithuanorū: cum prius protendebat ad Bialigrod quod latini albū castrū nuncupant: et ipsam thurci expugnant et possidēt: circū circa vero thartari in campis degūt. Ista est cōputatio versus meridiē: quinimo versus dicam inter orientem et meridiē. Iterū ex transuerso cōputando: a parciore et metis Lithuanie in Vilnā sunt octuaginta miliaria: sed a Cracouia per eandem viam vsq; in Vilnā sunt centū et viginti miliaria. A Vilna in Smolensko centū miliaria: a Smolensko in Moskouam ciuitatē

De Sarmatia europiana

Moskoz centū miliaria: et sunt miliaria Germanica magna. Prima autē et capitalis ciuitas in Lithuania est Vilna: et est tanta quāta Cracouia cum Kazimiria Clepardia et omnibus suburbis: veram domus non sunt coherentes sicut in nostris ciuitatibus sed vt sepe mediant orti et pomaria: habet Vilna bina castra murata: superū in monte et inferū in basso. Monigrod vero quā latini nungardiā vel nonogardiā vocant fuit de possessione magni ducatus Lithuanie: per ducē Witoldū armis acquisita: et est nonogrod in amplitudine paulo maior q̃ Roma: q̃ Roma in ambitu p̃tinet triginta duo miliaria Italica que faciūt sex miliaria Germanica: et duo miliaria Italica supersunt. Monigrod autē p̃tinet integra septē miliaria: alias trigintaquinque miliaria Italica. Itē Monigrod lignea habet edificia Roma vero murata. Distat nonigrod a mari balteo duobus vel quasi tribus miliaribus. Et fuerūt adhucq; sunt in ea distissimi mercatores: in tantū q̃ apud quēlibet mercatōrē iuxta referatōriū est crang. i. reseruaculū loco testudinis: in quod argētū aurū et res preciosae p̃quisite p̃iiciant absq; nūero. Unde Iuan: qd sonat Ioannes princeps Moskoz anno dñi millesimo quodringentesimo septuagesimo nono: surripiedo Monigrod de manibus Kazimiri magni ducis Lithuanie: huiusmodi thesauros Monogrodicē enī exhaust: et tricentos currus ad summū implendo: dumtaxat de auro argento et vniouibus preciosis in Moskouā abduxit: et quia in eadē Monigrod perniciose p̃suetudo inoleuerat sicarioz et raptoz: sepeq; aliquo reo inuento vel designato pulsabat campana p̃etozij: vbi centū senatores tanq̃ iudices sedebant: omnes more illius patrie barbam protensam nutriendes: vulgus autē audito sonano campane p̃urrebat de tota ciuitate: ita q̃ quilibet hospes duos accipit lapides in brachio: et filij hospitū similiter. Cumq; reus p̃ senatores p̃dannaret lapidibus astantes obruebāt et interficiebāt eum: tumultuoseq; ad domū p̃dannati currētes diripiebāt omnia bona occasi: et arca domus postea vendebatur: et pecunia exinde p̃cipu. p̃fiscabāt. Icarco Iuan dux Moskoz prefatus apprehensa et possessa Monigrod in quinque famosioribus placis quinque capitaneos cū armigeris p̃stituit: ad sedandū et prohibendū solitos tumultus inuasionēs et spolia. Est in nonogrod castrū Dzasen nuncupatū: in eo principalis ecclesia est sancti sophie. i. saluatoris et est tecta aureis laminis splendescētib;: suntq; in eadem nonogrod septē monasteria cirkoz. i. nigroz monachorū de regula sancti basilij: distāt a se inuicē fere vel prope per mediū miliare. In primo

Libet secundus

monasterio beate marie virginis sunt mille monachi: in altero sancti georgii septingenti: in tertio sexingenti: in quarto quadringenti: sic consequenter in alijs monasterijs. Sunt et ecclesie sanctorum plurime: et solius sancti Nicolai (quæ Ruteni inter alios sanctos principaliter colunt) ecclesie sunt tot quot sunt dies in anno. Habet elevationem poli novigrod sexaginta sex graduum: et in estate circa solstitium estivale post occasum solis apparet lux celi usque in ortum solis: ut artifices sartores sutores et ceteri mechanici suere et laborare possint. Post iugardiâ ad septentrionem est Suecia et Islandia usque in oceanum septentrionis pisko: vix notabilis murata et magna: minor tamen quam novigrod adiacet Moskouie et lithuanie: hanc latini Pleiskonia appellant: inhabitatores ipsius omnes sunt lingua et ritu Ruteni: barbâ non radunt et crines capitis non tondent: habitum vero in toto deferunt almanicum. Habet terra Pleiskonie triginta castra murata et sunt versus Livoniam: et non sunt tam bona castra in Moskouia neque in Lithuania. Tota autem terra Pleiskonie sexaginta miliaria in longitudine et quadraginta in latitudine pertinet. Bassilo modernus princeps Moskouie compositionem et tradimentum senior adeptus est et possidet pisko: deposuitque campanam ad cuius pulsum tota civitas confluxat et iniuriâtes opprimebat. Contra pactum quoque et promissa sua abegit veladica: id est episcopum loci et plures nobiles ac duces Pleiskonie: et locavit in civitate moskua et alijs locis Moskouie. Deinceps versus orientem est Polosko castrum et civitas magna et pertinet ad ducatum Smolens: possidet eam magnus dux lithuanie. Post hæc ad orientem est Smolensko castrum et civitas ex roboribus structa et fossis profundis munita: ipsa autem terra seu ducatus Smolensko pertinet in longum sexaginta aut septuaginta miliaria Germanica. Preterea linguagium Lithuanicum est quadripartitum: primum linguagium est Jacuigorum ut loquor qui circa castrum Drohicin inhabitant et pauci supersunt Alterum est lithuanorum et Samagittarum. Tertium Prutenicum. Quartum in Lothra seu Lothibola: id est Livonia: circa fluvium Dyvina et Riga civitate. Et horum quicquid cadere sit lingua: unus tamen non plene alterum intelligit: nisi cursivus et vagatus est per illas terras. Habuit hoc linguagium quadripartitum per idolatrie pontificem maximum unum: quæ Crive appellabatur: morantem in civitate Romone a roma dicta: quoniam hoc linguagium de italia factat sese advenisse: et habet nonnulla vocabula italica in suo sermone. De isto Crive et civitate Romone in legenda sancti Adelberti pontificis et martiris legitur. Et scias quod in Prussia iam pauci proferunt Prutenicum: subintravit siquidem lingua polonorum et almanovicum et in Lothua pauci villani profutentur hanc linguam

De sarmatia europiana

quia subintravit Almanicum. In Samagithia autem que est longitudinis quinquaginta miliariorum et in lithuania que in longum triginta miliaria pertinet: in villis lithuanicum loquuntur: et in magna parte Polonicum profutentur: et sermone polonico sacerdotes eis predicant in ecclesijs: insuper scito quod hoc linguagium quadripartitum totum est de obedientia et fide Romane ecclesie: in alijs autem principijs circumiacentibus ut in novigrod: in pleiskonia: in polosko: in Smolensko et in meridiem usque post Riorum Ruteni sunt omnes et rutenicum seu Slavonicum loquuntur ritumque grecorum observant: et obedientiam Constantinopolitano patriarche prestant. Amplius sunt in ducatu Lithuanie thartari circa Vilna: et habent proprias villas: colunt agros more nostro laborant et rebunt merces: ad mandatumque Magni ducis lithuanie omnes ad bellum assurgunt: loquuntur thartaricum et colunt Nachometem quæ sarracenorum secta profutent. Insuper sunt Hebrei in lithuania prefertim in civitate Troki: hi laborant et mercantur thelonea et officia publicæ tenent de usuris: non vivunt post hoc de fluminibus dicamus. Ex parte orientali dominium lithuanorum terminatur fluvius Dniol. Iugra Dnyez: id est parvus Dniol: est parvus tanais: hi et plurimi alij in tanaim decurrunt. Item ex dominio lithuanorum post castrum Desnya (quod dux Moskouie modernus Bassilo occupavit) ortus est Dinepr seu boristhenes ex terra plana lutosa et stagnis in densis silvis: et fluit sub Smolensko et sub Riorum: tandem enensis quasi tricentis miliaribus Germanicis in mare ponti inacidit. Item Vilna alius fluvius triginta miliaribus ad orientem Vilne civitatis ortum capit: et sub castro Vilnensi cum alio fluvio minori vilna dicto (et initium eius duobus miliaribus a prefata civitate vilna computatur) commiscetur: vnaque ad magnam fluvium Niemen influunt. Niemen autem fluvius valde frequenter decurrit: naves defert et merces: et post castrum Kiovno in mare Prutenicum cadit. Item Dyvina magnus fluvius fontes habet in Moskouia et in dominio Lithuanorum fluit sub castro Diteosk: deinde sub polosko: hostia eius circa Riga civitate Livonie ubi in mare cadit: et scias quod quemadmodum in superioribus premisi: tria magna flumina prope se invicem oriuntur: scilicet Dinepr: Dyvina et Volha oriuntur inquam in locis planis nanorosis palustribus: non ex montibus. Diphoreis: non Ripheis: nec aliquibus montibus quod in natura minime sunt duntaxat figmento olim grecorum tanquam in rei veritate existeret gloriose et ampulose predicati sunt: et quod prefata flumina ex ipsis eruperent ac oriuntur per sequentes historicos cosmographos et poetas incepte descripsi decantati sunt: cum nusquam comparant: plana siquidem est terra per totum

Liber secundus

unde illa ortū ducit. Et Dinepr qui est Boristhenes ad meridiē fluit vsq; in mare Ponti incidēs. Duxina grande flumē ex Moskonia erumpens ad occasum solis per dñia lithuanorū & per Luoniā labens iuxta ciuitatē rigā in mare Balcē descendit. Volba maximas fluminū etiā ex Moskonia oriens in septentrionē tendit reuersusq; in orientē longinque circūit tanais: tandem puerius in meridiē per Scithiā seu sarmatiā asianā & campos planissimos thartarorū peruiagatus in viginti qñq; flumina magna partitus mare Eurinum ingreditur. Distat tanais a Volba in thartaria itinere sex hebdomadarū: ad minus tribus aut quatuor velocissime currentibus. Sunt & alia in Lithuania & Moskonia multa flumina & stagna magna: parua vero flumina & riuī sine numero in maiora defluunt. Omnia piscosa abundanter: ita q; in illis terris ubi aqua ibi & pisces: & sunt pisces sapidiorez & delectabilioris gustus q; in regionibus nostris: piscine & fodine pro aquis & impicationibus tanq; inutiles illic non fiunt. Amplius in ducatu lithuanie panis rusticorū nigerrimus est non cribrat⁹: ex siligine aut ordeo vna cū furfuribus: dñorū vero & potentū panis delectabilis de pura similagine tritici albiſſimus pinſitur & habet: vino carent nisi quod aliunde ducitur: precipue vini Ruenser: & occidētalibus regionibus per mare Germanicū & Balcē adductū alicubi reperit: melle ne & spisso & tenui & vario modo cotto abundāt & illo reficiunt & inebriant. Cereuſias coquūt diuersimode & ex varijs granis: puta frumento: siligine: ordeo: auena: milio. &c. & non sunt sapide: vulgus aut vt semper aquā bibit: oliuē & fructus dulces ac delicati illic nō crescunt: algida etenim & frigida est prouincia. Armenta habet ois generis & feras siluarū: plus q; in orbe christianorū reperant: saltus deserta & silue sunt magne decē aliquando quindecim miliariorū: nō nunq; & viginti quinq; miliariorū: ad latera desertorū & siluarū ville & habitatores inueniuntur: & ideo q; magna nomora sunt magne fere & multe abundātiſſime viſunt & capiunt: vii & boues siluestres quos lingua ipſorū thuri & zūbrones vocāt onagri & equi siluestres cerui: dāme: dorci: capree: apri: vſi: mardures: ſaſimi: & cetera genera ferarū. Insuper aues abundāt & ficedule quib; illic vinee nō sunt aduolant & impingunt atq; cū suauitate edūtur. Estq; in Lithuania & Moskonia animal voraciſſimū & inutile: quod alibi non cōparet roſſomaka nominatum: quantitatis canis: faciei cati corpora ris & caude vt vulpis: colore nigrū: cadaveribus veſcitur: inuētoq; capere infantū vorat vt extendatur & uſſetur tanq; tympanum:

De sarmatia europiana

reperitaq; angustia stricta inter arbores intrat & intrudit se cū violentia premēdo: vt violēter comesta violētius egerat sicq; extenuatū denuo caduere accurit & ad summū implet cū vicissitudine expreſſionis & ad morticinū reuerſiōis donec totū abſumat & deuoret: & forſan natura tam insatiabile animal in illis regionibus producit vt hoies simili voracitate laborātes redarguat. Quoniam potentes cū puiare ceperint: sedēt a meridiē in mediū noctis pñuo cibo & pota sese opplēdo: & a mensa quotiēs natura appellit affurgendo et egerendo: itez & itez vorant vsq; ad vomitū & amissionē discretionis & sensus tuncq; inguinis & capitis que sunt discrimina nesciunt: estq; illa pñuetudo pñiciosa in lithuania & Moskonia: magis vero & absq; rubore in thartaria. Est etiā in illis terris lithuanie Moskoniē & thartarie ab origine pñuetudo venditiōis hominū: serui natura venduntur a dominis suis tanq; pecora: pueriq; eorū & vxores: quoniam pauperes homines libero ventre nati victu carentes vendūt filios & filias suas interdum & sanctipſos: vt apud patronos siliquis & grossis abis saturarentur.

Tractatus secundus libri secundi.

Capitulum primum de Moskonia

Moskonia est regio lōgissima latissimaq;: nam a smolensko vsq; ad Moskuā ciuitatē sunt centū miliaria a moskua ad volochda centū miliaria. Et volochda est pñicia & flumī⁹ p ipsas labēs eodē noie vocat: a volochda ad vszuga cētū miliaria: ab vszuga ad viathka cētū miliaria: & ista q̄drigēta miliaria sunt de regione moskoniē: & sermo per totū est Ruthenicus seu Slauonicus: vltra predicta a Viathka ad regionē Permſka centū miliaria: inde ad terrā Bahulſka triginta miliaria: & hec cū Scithia cōfinat. Et iste prouincie subiecte sunt duci Moskoniē: additisq; terris ad septentrionē & orientē ab eodē duce Moskoniē possēssis Iubra & Lorela que sunt in Scithia erunt quingenta miliaria germanica magna: vix Moskoniē nō per miliaria nostra cōputāt sed per verit & verſt est quinta pars miliaris germanici. Numerant itaq; a ciuitate Moskuā ad Blodumiriā ciuitatem decemſeptē miliaria germanica: abunde ad Vſezuch quingēta verſt: iterū ab Vſezub ad Iubzā quingenta verſt. Intra Moskoniā aut sunt multi ducatus: est ducatus seu terra

Liber secundus

moskouie de qua triginta milia pugnatorum nobilium ad bellum egrediuntur: agrestium vero sexaginta milia. Est et ducatus seu terra tatarica: de qua quadraginta milia armatorum nobilium dumtaxat ad bellum prodeunt. In hoc ducatu capitalis ciuitas Tatarica nuncupatur: et est ciuitas grandis lignea de lignis edificata: in ea sunt ecclesie lignee centum et sexaginta: castrum etiam lignum est: et sunt in ipso nouem oracula seu ecclesie. Principalis est sancti Saluatoris et illa dumtaxat est murata: sub hac ciuitate et castro amplissimus fluuius volga labitur. Ducatus Chelmski de quo septem milia pugnatorum erant. Ducatus Lubzowski de quo quatuor milia armatorum. Ducatus Klinki de quo duo milia bellatorum prodeunt: ad terram Tataricam annuunt merant. Item ducatus Kubensis triginta miliaria in longum continens. Ducatus Jaroslauensis quadraginta miliaria de terra habens. Ducatus Szuberski viginti miliaria terre habens. Ducatus Szachouensis triginta miliaria in longum pertinens: omnes sunt in milia rus Moskouie in longum computatis. Insuper ducatus Rzessensis de quo quindecim milia boiaron seu nobilium armatorum erant: et fluuius nominatissimus tanais de ipso oritur. Item ducatus Susdolorum et plures ei adiacentes desolati et destructi sunt per thartaros. Est et terra thartarorum Kozanska horda nominata triginta milia pugnatorum produces: principi Moscorum subiecta: in campis iuxta castrum kozan (quod dux moskouie possidet: et alluit magno flumine volga) degens. Moskua est ciuitas principalis satis magna bis maior quam florentia Tuscia: aut bis maior quam Praga Bohemie urbs: Praga dico quam extat et quam tu uidisti. Non Praga quam quidam nomen historicus fuisse asseruit longissimam trium dierum itinere ciuitatem quod fabula est: verum Moskua lignea est non murata plurimas habens plateas: et ubi una platea finit altera non statim incipit sed campus mediat. Inter domos quoque sepes mediatur: ita ut domus sibi iuncte non cohereant. Mobilia domus sunt maiores plebeorum vero humiles. Fluit per medium ciuitatis et sub castro ipsius fluuius eiusdem nominis cum ciuitate: Moskua appellatur: et est tantus quantus Multaua in Praga: aut Arnus in florentia. Castrum autem quod est in medio ciuitatis in plano est castrum bonum muratum tante amplitudinis ut Buda in Hungaria: habet tria propugnacula: et cum his turres magnae simul computate sunt decem et septem tegulis latericis tectae sed unus murus: in eo castrum ecclesie sunt sedecim: tres murate scilicet sancte Marie: sancti Michaelis et sancti Nicolai: relique sunt de ligno. Palatium ducis in prefato castro est muratum apud italicum nouum non amplius: nec

De sarmatia europiana

magnus: tres curie nobilium sunt murate: alie domus ligno constructe stube omnes nigre. Alie ciuitates moscorum sunt minores et castra minora omnia de lignis fabricata. Preterea terra Moskouie plana est boscis ac siluis aquis quoque fluminibus piscibus et ferra que admodum Lithuania referta: sed frigidior et septentrionalior: unde pecudes et pecora parua sunt et mutila absque cornibus quasi semper propter frigus: homines vero procreare alte et robuste stature sunt: bibunt aquam medonem et quassam. id est fermentatos liquores. Arant et sulcant ligno sine ferramento: et arpicant frondibus arborum supra seminata equis tractis: raroque propter intensam et longam gelum segetes maturescunt: ideo messis et sectis frugibus in stubia delinant maturant et triturant. Sepenumero autem utuntur calefactionibus aromatibus: sepe et sublimatis: de aromatibus de melle vel alio calefactorio: ita ut et de aqua ardentem siue sublimatam faciant et bibant ad effugandum et repellendum algorem et frigus: aliter ex frigore congelarent. Carent uino et oleo: et ne inebriarentur principis terre prohibet ne modo aut liquor inebrians in aliqua domo reperatur sub priuatione vite: nisi his aut ter in anno ex admisione principis. Monetam habent argenteam puri argenti dyngis nominatam: maiorem et minorem: forme oblonge quadrangule non orbicularem non politam nec bene planatam. Estque terra diues argento et custodia vndique clausa: ut ne dum serui et captiui sed et liberi indigene et aduenie exire absque literis ducis nequeant et hec hactenus. flumina in Moskouia sunt plurima: aliqua autem maiora scitu digna enumerabo. Tanais nominatissimus fluuius a thartaris et moscouitis non nuncupatus: fontes et originem habet in Moskouia prope in ducatu Rzessensi. Consurgit de terra plana sterili limosa paludinea et nemorosa: cumque ad orientem solis processisset usque ad metas Scythie et Thartarie: declinat ad meridiem et perueniens ad paludes Meotides illic hostia tenet et ingreditur: est tantus Tanais quantum diceretur triplatum Tiberim post Romam in mare Tirrenum decurrentem: aut quantum Danubium in duplo circa Budam. Et doctrina astrologorum tenet: quod Tanais sit eius longitudo cuius et Nilus fluuius Egypti: puta circa sexaginta gradus longitudinis: et sicut Nilus a meridie ad mare Alexandrie descendit sic Tanais a septentrione in Meotidas et mare Ponti defluit. Nec piget repetere quod supra dixi alia magna flumina ex Moskouia esse orta videlicet Dniina: Volga et Dniester seu Boristhenem. Et cum Moskouia sit regio plana non montosa: predicta flumina in distantia non valde longinqua a se invicem ex terra plana nemorosa et

Liber secundus

paludinosi oriuntur. Maximusq; fluminū ille Volga in Thartarico dictus Edel: tendens in septentrionē procedit ducentis miliaribus usq; ad Nisni Mouigrod quod sonat inferius nouū castrū: et est in terra Moskouie: et illic accurrit et ei iungit magnus fluvius ex media Moskouia procedēs Decca cognominatus. Deinde octuaginta miliaribus germanicis Volga sub castrū Kosan quod dux moskouie possidet: tandē sub castrū Sarai quod thartari tenent fluit. Deinceps versus meridiē viginti quinque fluminibus tantis ut est Tiberis in Roma: et alijs multo maioribus influit in mare Euxinum. Accipiat itaq; R. p. tua et ptra oēs aduersantes tueat et dicat q; prelibata flumina non de montibus: nec de radiabus montium: qm̄ ibi montes sunt nulli oriunt et fluunt. Accipiat scdo q; montes Niperozei et Ripei de quibus emanasse illa flumina ab alijs quibus fabulose scripta sunt: nec in Moskouia neq; in alijs partibus septentrionis sunt: recteq; dicetur pfictos fore et nūq; existerenisi forte in libro scripti aut picti et non in terra reperiri affirmaretur. Accipiat tertio q; in dñio Moskoz quemadmodū et in terris Thartoz: hoies de loco in locū et de territorio in territorij ad incolendū transferunt: et alij pro his cōmutatim mittunt et locantur. Accipiat quarto in Moskouia vnā linguā et vnū sermonē fore scilicet rutenicū seu Slauonicū in omnibus satrapijs et principatibus: sic q; etiā Obulici et qui in Diabka degūt ruteni sunt et rutenicum loquuntur: vnāq; sectā et religionē instar grecorū tenēt: omnesq; wladiē. i. episcopi qui plurimi sunt patriarche Constantinopolitano subsunt: et pfirmationē ab ipso postulātes obedientiā promittunt. Preter thartaros Kosanēses qui ducē Moskoz recognoscunt Machometū vna cū Sarracenis venerantur et linguagij thartaroz loquunt. Etiā preter alienigenas ad septentrionē in scythia cōmorantes qui sermone et linguis pprijs loquunt et idola colunt: pnt in seqnti capitulo dicet. Accipiat quarto q; post terrā viathka nuncupatā in scythiā penetrādo iacet magnū idolū (Zlota baba) qd̄ interpretatū sonat: aurea anus seu vetula: qd̄ gētes vicine colūt et venerant: nec aliqs in primo gradiēs aut feras agitando et in venatiōe sectando vacuus et sine oblatiōe ptransit: qnimo si minus nobile deest pellē aut saltē de veste extractū pilū in offertoriū idolo projcit: et inclinādo se cū reuerētia pertransit.

CC Capitulū scdm̄ de regionibus Scythie Perm Baskiro Juhra et Lorela per ducē Moskouie subiugatis.

De sarmatia europiana

Est Moskouia sunt gentes et regiōes inter septentrionem et orientē in fine asie septentrionalis que proprie Scythia dicitur: principi moskouie subiecte: per Yuan ducē moskouie principaliter subiugate scilicet Perm: Baskiro: Eiremissa: Juhra: Lorela. Perm monosyllabū est: inde terra Permiska bisyllabe permiska pnuanciando: et fuit regio idola colens: quā Yuan dux moskoz citra annos viginti baptismā percipere coegit: more rutenorū seu grecorū: et posuit eis wladicā. i. episcopū nomine Stephanū quē barbari post discessus ducis vinū excoziauerunt et necauerunt: reuersusq; dux afflixit eos et aliū denuo presulē pstituit: sub quo tanq; noui christicole rutenorum scilicet et ritu profitentes permanent. Alie vero regiones preexpressē in infidelitate et idolatria persistūt. Colunt solem lunā stellas bestias siluarū et quod eis occurrit: habent proprias linguas et idiomaticas. In terra Permiska propriū idioma: in terra Baskiroorum propriū: in Juhra propriū et in Lorela etiā propriū. In his regionibus non arant: non seminant: panes non habent: nec pecunias: feris siluarū que apud eos abundāt vescuntur: et non nisi aquam bibunt. Morantur in densis siluis: in tugurijs ex virgultis factis. Et q; silue illas terras ptererāt boies siluestres et ferinos effecerūt. Sunt velut bestie ratione non videntes: vestimenta de lana non habent: pellibus teguntur rude et grosse psuentes varias pelles in similibus: ex lupo ceruo viso sabellis et scamis et ceteris prout fors obtulerit. Et quia ipsorū terre mineras non nouerūt: pro omaggio ducē Moskouie mineras non pendūt: sed pelles animalij siluestrij quibus abundant: proximiores oceano septentrionis ut iuhri et Lorela piscantur et capiunt balenas seu vitulos et canes marinos: quos ipsi (voz vol) appellant: et ex cute eorū parāt redas burfas et kaletas arungiā aut pro impinguatione seruant et vendunt. In Juhra et Lorela sunt aliqui montes mediocris tumoris: non altissime eleuati: onis prout quidā putauerūt et scripserunt. Supra montes autē oceani qui mediocres sunt per totum septentrionē oceano adiacentes: scandunt ex mari pisces moris nuncupati: dente sese supra montem continendo fricando et ascensum promouendo. Dumq; ad summum tatem montis peruenerint ad vltiora gressum promouēdo: ad alterā partem montium volitando decidunt. Mos ille gentes colligendo dentes eorū satis magnos latos et albos pōdere grauissimos capiunt et Moskouitis pendunt atq; vendunt: moskouite vero his vtuntur: ad Thartariā quoq; et Thurdā mittūt: ad parandū mas

Liber secundus

nubria gladioꝝ frameaz ꝛ cultroꝝ : quoniam gravitate sui maiore
ac fortiore impressione impingūt ꝛ prebent impellentibus laborā-
tibus preliantibus ꝛ occidētibus. Et memineris qꝫ supra dixi: hāc
esse illā Iuhra regionē Scithie: de qua egressi sunt Iuhri: a po-
sterioribus bugi ꝛ hungari dicti: qui ad Gothiā ascendentes: ve-
hementer multiplicati transierunt maxima flumina circa paludes
Meotidas: intraveruntqꝫ Pannoniam: ꝛ secundo regressu eam
occupaverunt possederunt: ꝛ in hanc diem tenuerunt: suntqꝫ eiusdē
sermonis ꝛ loquēdē precise: nisi qꝫ addiderunt nostri hungari ali-
qua vocabula ex Slauonico idiomate: earū rerum que in Scithia
ꝛ Iuhra non reperiuntur. Verum in Pannonia Iuhri sunt christi
cole: in Iuhra vero patres eorum idolatre: polioresqꝫ ꝛ cultiores
sunt Hungari in Pannonia: omnibus delicijs pleni (quamvis in
toto ferocitatem nondum deposuerunt) quam Iuhri septentriona-
lissimi in Iuhra: qui in toto silvestres sunt bestiales ꝛ in frigidissi-
ma regione miserrime degentes. Insuper memineris in his regio-
nibus Scithie ad oceanū septentrionis: non esse magna flumina:
sed esse quasdam rupes ꝛ montes mediocris molis ꝛ non excellen-
tissime celsitudinis inaccessibilesqꝫ: velut aliqui historici antiquio-
res protulerunt ꝛ scripserunt. Potius itaqꝫ secundum experienti-
am dixissent: de nemoribus ꝛ densis silvis eos exiisse: quam de in-
accessibilibus montibus.

Finis descriptionis vtriusqꝫ Sarmaticę
Mathie de Myechow: artium ꝛ
Medicę doctoris.

Excusa Auguste Vindelicoꝝ. Anno virginę partus
M. D. xviij. diē vero. iij. mensis Augusti.

Hist. Ruffiae
I. Topogr.

